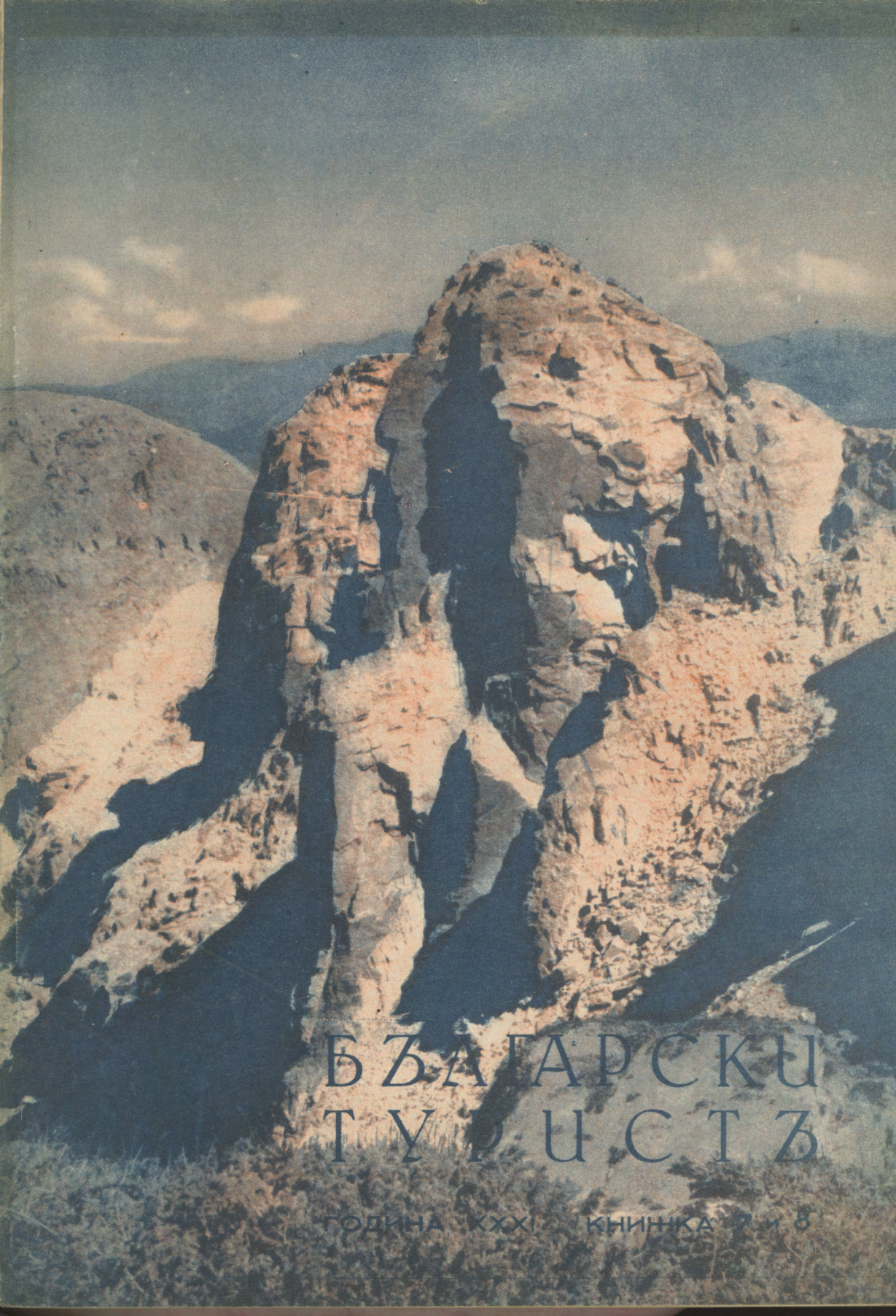

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ГОДИНА XXXI КНИЖКА 7 и 8

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ: ГЕОРГИ ДРАГОЕВЪ

Редакция и администрация — София, Позитано 6, тел. № 2-75-89
Пощенска чекова смѣтка № 672. Абонаментъ: за членове 40 л., за нечленове 100 л.

DER BULGARISCHE TURIST

Zeitschrift des Bulgarischen Turistenverbandes, Hauptschriftleiter: GEORGE DRAGOEFF
Schriftleitung: Positano 6, tel. № 2-75-89

Година XXXI | Септемврий—Октомврий | Книжка 7—8

ПОГЛЕДЪ НАЗАДЪ

Твърде много честна мисъль и твърде голѣмо въодушевление трѣбва да сж вложили нашитѣ първи по време дейци въ основитѣ на дѣлото, съ чието изграждане сж се заели съ небивала за времето преданость и съ рѣдко безкористие. Не бива да забравяме и битовитѣ ни и социални условия отъ онова време, не бива да забравяме и общия фонъ, върху който се развиваше обществениятъ ни животъ, разяжданъ отъ въ пълния смисълъ на думата груби партизански ежби. Само човѣци съ духа на Бачо Киро, Алеко, Вазовъ можеха да иматъ смѣлостьта да зоватъ съгражданитѣ си не къмъ върховетѣ на бюрократическитѣ стълби, а къмъ върховетѣ на планинитѣ, гдето да очистятъ съвѣститѣ си, да очистятъ сърдцата си и да се върнатъ при себеподобнитѣ още по-човѣчни. Само преизпълнени съ истинско и чисто гражданско родолюбие българи сж могли да посочатъ новия за тогавашнитѣ времена пѫть, по който вродѣната инстинктивна привързаность къмъ родната земя да се развие въ едно съзнателно и трайно чувство. Само истински граждани съ ясни разбирания за ролята на социалното чувство въ човѣшкото общежитие сж могли да вкаратъ първичния, инстинктивенъ нагонъ у човѣка и у българина къмъ природата въ организационни рамки и тамъ той да се култивира, да се облагороди, правилно да бѫде насочванъ и рационално използуванъ. Затова и семето, посѣто отъ тѣхъ, за такъвъ сравнително кжсъ периодъ отъ време даде такава богата жетва, затова и тѣхнитѣ приемници, по-новото поколѣние дейци, дори и да искаха, не можеха вече да се отклонятъ отъ набелязания пѫть и вървѣха, вървятъ и до днесъ все по него. Затова природопоклонничеството и планинарството у насъ надви тъй бързо робското и филистерско отношение къмъ него на мнозинството отъ онова време и стана масово явление въ нашия животъ, затова и организацията ни можа презъ сжщия този периодъ на какви ли не политически и социални превратности да мине благополучно между Сцила и Харидба, да се опази отъ всѣкакви влияния, да си остане съ чисти рѫце, съ чисти помисли да служи изцѣло на общото добро, да служи на другитѣ. Та нали цѣлото ни материално творчество, оценявано вече на десетки милиони, е предзначено само за другитѣ: за родъ, народъ и държава? Нали цѣлата ни дейность протича все подъ знака на общото добро и добруване? И слава Богу, една отъ най-голѣмитѣ ни придобивки, съ която можемъ да се поздравимъ на юбилейния ни конгресъ по случай четиридесетгодишнината на нашето дѣло, е тази, че организа-

цията ни успѣ да се наложи и да бѫде правилно оценена и отъ обществеността, и отъ държавата ни, и дори вънъ отъ отечественитѣ граници. Ние имаме вече ясно опредѣлено мѣсто и ясно опредѣлена роля въ нашия общественъ животъ, нашето име е тачено и ще бѫде още повече тачено, ако и занапредъ запазимъ предимно идеалистичната си и безкористна особитость. Не ние сами, а другитѣ ни нарекоха елитна организация — фактъ, който само може да радва съзнанието на всички, които сѫ се потрудили и сѫ дали, що сѫ могли, да стигнемъ до тази особена честь да носимъ това име. Дългъ е на всички наши приемници да запазятъ тази придобивка и да я разширятъ.

Презъ днитѣ на юбилейнитѣ ни тържества, изправени гордо върху грамадата на нашия моралевъ и материаленъ активъ, съ чиста съвѣсть поради честно и добре изпълненъ обществевъ дългъ ще се явимъ предъ всички и ще дадемъ смѣтка за извършеното отъ насъ, ще посочимъ примѣръ, какъ трѣбва да се използуватъ обществени срѣдства, какъ трѣбва да се одѣлотворява една идея и какъ трѣбва да се използува общественото довѣрие. Презъ сѫщитѣ дни ще заявимъ предъ цѣлъ народъ, че ние служимъ преди всичко нему, ще дадемъ да се разбере, че ние не сме общность, чийто членове могатъ да бѫдатъ обединени около каква и да е идея и безъ вѫтрешни духовни връзки, а сме едно истинско културно общество. Ще заявимъ, че ние, днешнитѣ организирани туристи сме носители на благородната амбиция, завещана ни отъ предишнитѣ две поколѣния, да продължимъ така щастливо започнатата отъ нашитѣ предшественици свѣтла страница въ историята на българската общественость, въ историята на българската интелигенция.

Не ще изпълнимъ, обаче, своя дългъ на културни човѣци, ако презъ сѫщитѣ дни не отправимъ искрена признателность къмъ всички работници, отъ най-голѣмия до най- малкия, които сѫ вложили своя духъ и своитѣ сили, за да се изгради и оформи днешната сграда на нашата туристическа солидарность, не ще изпълнимъ своя дългъ до край, ако не си спомнимъ знайнитѣ и незнайни, загинали въ полето на честьта и въ обятията на роднитѣ планини, другари и не имъ пожелаемъ съ благоговейна почить „вѣчна паметъ". Само така ще запазимъ връзката между миналото и днешното, само така ще дадемъ добъръ примѣръ на бѫдещето, което ще запази сѫщата идейна и духовна връзка, и само така погледътъ ни, обърнатъ днесъ назадъ, утре ще се носи пакъ напредъ за нови дѣла и за нови придобивки.

ИВАНЪ РАЕВЪ
Председатель на БТС

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВЪ

СТРАНИЦИ ОТЪ МИНАЛОТО

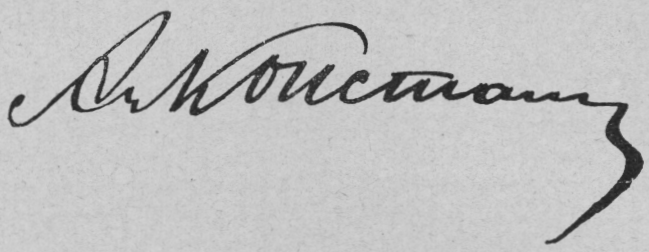

ПОКАНА*)

Умоляватъ се софийскитѣ любители на българската природа да заповѣдатъ въ недѣля, на 27 августъ, на Черния-връхъ на Витоша, дето точно въ 12 часа презъ деня ще се открие заседанието за съставянето на единъ клубъ на българскитѣ туристи. Поканата се отнася до всички любители, навършили 20-годишна възрастъ.

Отъ нѣколко любители пешеходци.

— Глупости! — ще кажатъ нѣкои наши велемѫдри държавници и политикани, привикнали да се движатъ само въ сферата на висшата политика и да вършатъ само велики дѣла.

— Луди хора! — ще кажатъ разкисналитѣ и преждевременно сбабенитѣ вѣчни посетители на кафенетата и академиитѣ.

— Блазѣ имъ! — ще рекатъ съ въздишка тия, на които природенъ недостатъкъ, болесть или нещастенъ случай е подкосилъ нозетѣ или е разклатено общото състояние на здравето имъ.

— Браво! — ще извикатъ всички жизнерадостни сили на българската столица, всички тия, които сѫ умели да се ползуватъ найдобре отъ свободното си време и сѫ търсили душевенъ покой и чисто наслаждение въ дивната прелесть и поражаещото величие на нашата чудна природа.

Не помня, Вазовъ или другъ нѣкой е написалъ: „Господа, изучете България, за да я обикнете". Е, вѣрвайте Бога, нѣма по-света истина отъ изразената въ тия думи. Изучете България! Но богатствата и хубоститѣ на България не се изучаватъ по географическитѣ карти, нито съ разходкитѣ на файтонъ по гладкитѣ шосета, нито отъ прозорцитѣ на желѣзничнитѣ вагони. Тия пѫтища сѫ опитомени, тѣ сѫ вече изучени и по тѣхъ се вече движи отъ Западъ къмъ Изтокъ цивилизацията съ всичкитѣ ѝ прелести и мерзости. Не тукъ, не, а въ девственитѣ лесове, въ едва пристѫпнитѣ скали, въ дооблачнитѣ върхове, около вѣчнитѣ снѣгове, при горнитѣ езера, до островръхитѣ тронове на дивитѣ кози, при жилищата на сърнитѣ и еленитѣ и многократнитѣ екове — тамъ, тамъ е хубавата, дивната, омайната майка България. Тамъ замиратъ страститѣ и тревогитѣ, тамъ се успокоява душата и едно нѣмо съзерцание пълни съ блаженство сърдцето ти. Отъ върховетѣ на Мусала, Попова-шапка, на Елени-връхъ, на Черни-връхъ иска ти се да имашъ единъ гръмотевиченъ гласъ, па да викнешъ: „Братя, напустнете навреме вашата жажда за злато, вашата жажда за власть, вашето суетно стремление за първенство, вашето ядовито перо, напустнете мекитѣ постилки, излѣзте изъ димнитѣ кафенета, изъ прашнитѣ улици, напустнете за нѣколко дни града и дойдете тука, на тази височина отъ 2500 м., изпитайте поне за кратко време едно истинско чисто наслаждение и вие ще се преобразите, вие ще станете по-добри, по-здрави, по-уравновесени, по-жизнерадостни.

Съ радость посрѣщаме инициативата на нѣколко любители на българската природа за основаването на единъ туристически клубъ. Ползата отъ такъвъ клубъ е очевидна: членоветѣ му, сгрупирани въ дружеството, ще възбуждатъ и поддържатъ взаимно любовь къмъ обиколки на живописнитѣ мѣстности изъ България; ще се запознаватъ съ страната; ще се правятъ описания за разходкитѣ и мѣстноститѣ; между членоветѣ, безъ съм-

нение, ще има лица научно подготвени, за да изследватъ флората, фауната, минералнитѣ богатства, етнографията, геологията, географията; ще се държатъ сказки за български или иностранни интересни пѫтувания, за да се възбужда съревнувание и надпреварване между членоветѣ; клубътъ може да дава сведения и да бѫде полезенъ за тия, които желаятъ да посетятъ нѣкои мѣста, за да добиятъ право и тѣ да станатъ членове. Клубътъ, като се усили, може да има свой органъ, въ който ще се описватъ пѫтуванията и изследванията на членоветѣ му и ще се пропагандира отварянето клонове или отдѣлни такива клубове и изъ другитѣ градове на България. Клубътъ ще може да препоръчва на правителствата нѣкои мѣрки за улеснение на пѫтуванията и предупреждение на заблюдаванията изъ непроходими и непристѫпни мѣста. Ще се устройватъ конкурси и общи разходки и прочее.

Малко оригинална, наистина, но е прекрасна идеята на инициаторитѣ да свикатъ заседание на Черни-връхъ на Витоша. Който не може да се покачи поне на Черния-връхъ, той не заслужава да бѫде членъ на клуба. Този клубъ ще има за образецъ алпийскитѣ клубове. За такива опитни пешеходци като г. г. Ив. Вазовъ, Ив. Грозевъ, Д-ръ Молловъ, Д-ръ Мирковъ, Д-ръ Даневъ, Ем. Ивановъ, Д-ръ Ив. Шишмановъ, Д-ръ Кръстевъ, Д-ръ Ив. Георговъ, Д-ръ Георгиевъ, Д-ръ Червенивановъ, Вл. Селджобалиевъ и за всичкитѣ почти членове на ловджийското дружество ще бѫде една играчка да се изкачатъ на Витоша и на тия почтени господа преди всичко прилича да се явятъ като основателни членове на този клубъ, който ще пренесе голѣма полза и удоволствие не само на членоветѣ му, но и на цѣлото общество.

Единъ практически съветъ за тия, които не сѫ още посещавали Черния-връхъ и желаятъ да се явятъ въ недѣля при откриване заседанието. Който за пръвъ пѫть се качи на Витоша, трѣбва непремѣнно да има водачъ. Водачи винаги се намиратъ по празднични дни въ всичкитѣ села на политѣ на Витоша. Плаща имъ се отъ 2—3 лева. Може да се възлиза съ конь отъ селото Владая и Княжево. Тѣзи два пѫтя сѫ най-лекитѣ, но е дълго разстоянието до Черния-връхъ. За конь се плаща отъ 4—8 лева. За пешеходцитѣ най-кѫсиятъ пѫть е презъ с. Драгалевци, а най-удобниятъ презъ с. Желѣзница, само че това село е доста далечъ отъ София. Последниятъ пѫть води безъ заобиколки право на Черния-връхъ и тукъ не е нуженъ никакъвъ водачъ. Въ всѣки случай, съ конь или пеши, трѣбва още сѫбота вечерь да се отиде въ селото, отъ което ще се възлиза. Най-приятно е възлизането, ако се почне два часа преди изгрѣване на слънцето, за да може изгрѣвътъ да ви свари на известна височина, дето е сравнително по-прохладно и, следователно, по-леко за ходъ. Нѣма съмнение, че е още по-приятно да видишъ отъ самия връхъ какъ изгрѣва слънцето, но това удоволствие могатъ да си доставятъ само опитнитѣ туристи. Провизии трѣбва да се вематъ отъ града. Облѣклото трѣбва да бѫде леко, но е необходимо запасъ отъ дебела дреха, а още по-добре шалъ (пледъ), който може да служи за постилка и за завивка, споредъ нуждата. Опитни водачи: за презъ Владая търсете Димитъръ Мариновъ, презъ Княжево — Коста Комитата, презъ Драгалевци Ангелко Болеринътъ, презъ Бистрица — Ангелко и пр.

Тия господа, които се намѣрятъ въ недѣля, по 12 часа, на Черния-връхъ при откриване на заседанието, ще бѫдатъ основателни членове.

Колко е желателно да не се отнесатъ небрежно и високомѣрно българскитѣ туристи къмъ тази покана. А пъкъ столичнитѣ вестници се умоляватъ да бѫдатъ тѣй добри и напечататъ поканата.

София, 22 августъ 1895 г.

НЕВѢРОЯТНО, НАИСТИНА, НО ФАКТЪ: 300 ДУШИ НА ЧЕРНИ-ВРЪХЪ *)

При онази Мамоновска епидемия за съставяне всевъзможни акционерни дружества, която бѣше се разбушувала изъ нашата столица и грозѣше да обхване всички слоеве на обществото, при онази гешефтарска страсть за купуване и спекулиране съ разни акции, която бѣше заразила и млади, и стари и бѣ обърнала жаднитѣ погледи на всички къмъ банкитѣ и банкерскитѣ кантори, — трѣбваше да се намѣри нѣкой да се провикне: „Ей, българино, стой, бе, кѫде си се литналъ, не о хлѣбѣ единомъ живъ будетъ человѣкъ...“ и като ги отбие, поне временно, отъ пѫтя на Златния Телецъ, да охлади

колко-годе страстьта, която бѣ погълнала мислитѣ и желанията на множеството. Българскиятъ народъ проживява сега единъ интересенъ психологически моментъ, предизвиканъ отъ безсъвѣстното и крайно обидното за националната ни честь поведение, което държа срѣдноевропейската преса по поводъ станалитѣ у насъ напоследъкъ събития. Кръвнитѣ обиди, нанесени на народа ни, удариха истински патриотическата му струна и го накараха да се стресне и да почне да се

„Невѣроятно, но фактъ“ . . .

Черни връхъ — 1895 г.

сплотява, вънъ отъ партийнитѣ интереси, на общата национална почва, като за отпоръ, за противовесъ на външното влияние, на външната експлоатация. Ето съ какво се обяснява внезапно изникналата епидемия за сдружаване. Но нека се не лъжемъ, че националното чувство у насъ е кой знае колко укрепнало. Гъркътъ обича Гърция, защото всѣка педя мѣсто въ неговото отечество му напомня за славни исторически събития, на които свидетели сж и до днесъ сжществуващи паметници на висока култура. Швейцарецътъ обожава своята Швейцария, защото всѣкой кжтъ отъ неговото живописно отечество привлича посетители и му принася срѣдства за сжществуване. Ние — защо да си правимъ илюзия — не можемъ да се похвалимъ като гърцитѣ съ славна история, нѣмаме паметници, които да даватъ храна на националната ни гордость. Защото да заграбишъ една изящно изваяна колона отъ нѣкой гръцки храмъ, да я дотътришъ до Търново, да я забучишъ съ главата надолу и при това накриво, да заровишъ хубавитѣ орнаменти, да издращишъ надписитѣ и вмѣсто тѣхъ съ букви, подобни на йероглифи, напишешъ: „Царь всѣмъ Българомъ и Гъркомъ“, едвали съ такъвъ подвигъ ще докажешъ високата си културность. Но ако нѣмаме славна история като гръцката, ние имаме чудна природа като швейцарската. Славното минало никакъ не топли сега бедния гръцки народъ, а пъкъ живописната природа топли, храни и облича швейцарцитѣ. Ние не умѣемъ да ценимъ и не сме привързани страстно къмъ

нашата хубава природа. Защо? — Защото не я знаемъ, защото живописната природа не се изучава нито въ кафенетата, нито въ кръчмитѣ. Въ кръчмитѣ и кафенетата, всрѣдъ одушливия димъ, подъ влияние на наркотическитѣ и спиртливи питиета и озлобенитѣ газети ще постоянствувашъ да въздишашъ бабешки, да сквернишъ хубава България съ стереотипнитѣ фрази: „а бе, българска работа", „българи-диваци, не ги ли знаешъ", „българйя-дивотия"... А пъкъ то нито България, нито българитѣ изобщо сж диви, а сме диви и простаци ние, които знаемъ само да хулимъ, за да се покажемъ, че ужъ много сме видѣли и много знаемъ...

Ето горе-долу какви размишления навепотенциална сила, намѣрете здравъ импулсъ и я превърнете въ жива сила". Тази мисъль е изказана отъ мене много по-рано, когато рисувахъ нѣкои отрицателни черти на българитѣ, плодъ на изкълченъ патриотизъмъ — но тогава съмъ я изказалъ почти инстинктивно, а сега съмъ честитъ, че тази мисъль се потвърдява. Въ поканата имаше и следната фраза: „Нѣма съмнение, че е още по-приятно да видишъ отъ самия връхъ какъ изгрѣва слънцето, но това удоволствие могатъ да си доставятъ само опитнитѣ туристи". Знаете ли какъвъ бѣше резултатътъ? — Около четиристотинъ души презъ Драгалевци, презъ Беглеръ-чифликъ, Бистрица, презъ Княжево, плъзнаха презъ нощьта срещу не-

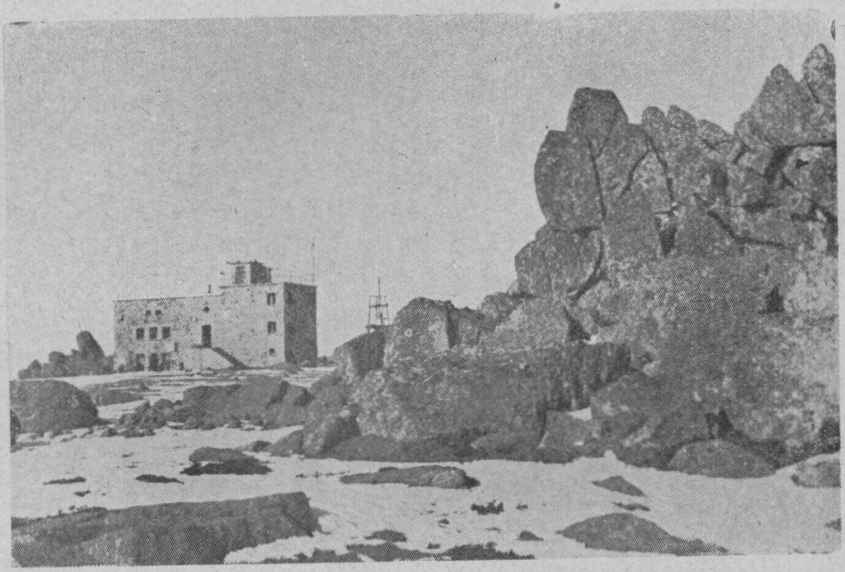

Черни връхъ — 1939 г.

доха пишещия тия редове на мисъль да напише оригиналната покана за Черни-връхъ, която се появи миналата седмица въ подлистника на в. „Знаме". Идеята за подобна покана изникна въ единъ тѣсенъ кржгъ отъ любители на българската природа. Ефектътъ, който произведе поканата, надмина стократно всѣкакви очаквания. Сега, следъ като бѣхъ честитъ да видя цѣлъ панаиръ на самия връхчецъ на Витоша, мога смѣло да допълня цитираната чужда фраза: „Господа, изучете България, за да я обикнете" и да прибавя: „Господа, изучете всестранно българския народъ и вие ще го обикнете; въ него се крие дѣля по гърдитѣ на Витоша и при изгрѣването на слънцето триста души бѣха на Черния-връхъ! Е, право да си кажа, туй благородно надпреварване ме порази! Картината, която представляваше Витоша въ сжбота презъ нощьта, бѣше до такава степень величествена, щото се отказвамъ даже опитъ да правя за описваието ѝ. Онзи въодушевенъ, фанатически устремъ къмъ небесата, чрезъ хиляди препятствия, онова стремително катерене по храсталаци, по камънаци на десетки наелектризирани групи, развѣтото нарочно приготвено знаме, звуковетѣ на една военна тржба, всрѣдъ пламналитѣ тукъ тамъ

огньове, онази фантастическа картина, освѣтена феерически отъ пълната луна... Господинъ Вазовъ, Вие бѣхте очевидецъ — опишете тази поразяваща съ своето величие картина.

За съжаление, за голѣмо съжаление, времето на разсъмване се развали: вѣтърътъ и студътъ разгониха твърде рано сбранитѣ на Черния-връхъ туристи, но при всичко това, всѣкой очевидецъ, доде е живъ, ще помни панаира на Черния-връхъ.

Началото е неимовѣрно блѣскаво. Сега остава да се учредимъ. Нека всички основателни членове (всички, които бѣха въ недѣля на върха) и всички граждани, които желаятъ да се запишатъ за действителни членове, да заповѣдатъ на 2 септемврий, въ 6 часа вечерьта, въ салона при фабриката на Бр. Прошекови и тамъ: 1) ще се прочете списъкътъ на записващитѣ се и ще се допълни съ незаписващитѣ се основателни членове; 2) ще се открие подписка на действителни членове; 3) ще се избере временень комитетъ за изработване проектъ за уставъ и за облѣкло на българскитѣ туристи и 4) ще се предложи, споредъ сезона, една нова разходка за желаещитѣ. (Умоляватъ се столичнитѣ вестници да напечататъ безплатно тази покана).

Не се ли интересувате да знаете като какви сж тия 300 души, които на 27 августъ бѣха на Черния-връхъ. Ето: 110 чиновници, 25 студенти, 15 учители, 20 ученика, 10 словослагатели, 10 търговци, 6 адвокати, 6 кундурджии, 4 печатари, 3 офицери, 3 запасни офицери, 4 топографи, 4 книговезци, 4 професори, 3 аптекари, 3 лѣкари, 2 кафеджии, 2 кръчмари, 2 прошенописци, 2 механици, 2 дърводѣлци, по единъ: литераторъ, стенографъ, гостилничарь, войникъ, книжарь, предприемачъ, скулпторъ, пенсионеръ, архитектъ, отговоренъ редакторъ, златарь, терзия, художникъ, бояджия словолитникъ, 2 бивши министри, 3 селяни, 4 жени и множество безъ означени занятия. Освенъ това, има поне 50 души, които не успѣха да се запишатъ. Отъ 250 души записани, около 150 сж отъ Северна България, 50 отъ Южна и 30 отъ Македония. Останалитѣ сж отъ Добруджа, Бесарабия, Турция, Сърбия и нѣколко иностранци. Любопитенъ фактъ: при всичко, че нѣкои погрѣшно се записаха като софиянци, пакъ отъ София имаше само 28 души, когато отъ Свищовъ, напримѣръ, имаше около 25 души.

*) И дветѣ работи сж печатани въ сп. „Български туристъ“, год. VI, кн. 6.

„Българино, пожелай ми животъ и здраве, за да имамъ възможность да вдигна завесата, която раздѣля градския животъ отъ омайнитѣ прелести на нашата дивна природа и ти ще се влюбишъ въ тази природа, както никой юноша никоя не е любилъ“.

А. Константиновъ

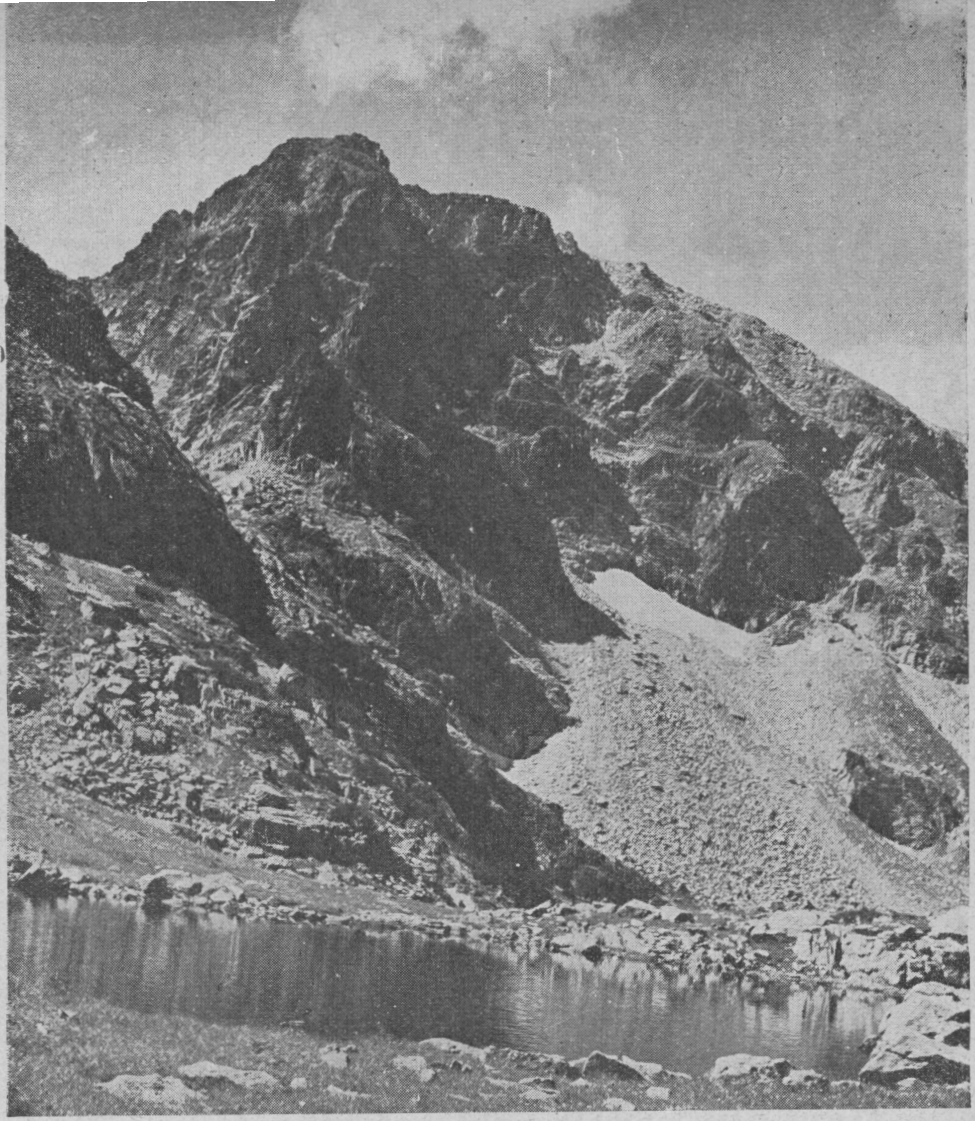

Изъ „Рупитѣ“ Сн. П. Боевъ

МИСЛИ И СПОМЕНИ

Отъ **Н. Галчовъ**

Какъ неусѣтно минава времето! Каточе бѣше вчера, когато веднага следъ войнитѣ — група млади хора, обичащи планината, се събрахме, за да обмислимъ какъ да възродимъ организацията и дѣлото на Българското туристическо дружество — по-късно — Български туристически съюзъ. А ето вече получавамъ покана да напиша спомени за изтеклитѣ близо 20 години български туризъмъ — следъ войнитѣ.

Редъ причини не ми позволяватъ да се задълбоча въ толкова ценнитѣ за мене спомени и преживявания. Ще се ограничa съ съвсемъ бѣгли чертици, които да припомнятъ на младитѣ поколѣния за пжтя, изминатъ отъ други преди тѣхъ. Та когато видятъ, че Българскиятъ туристически съюзъ е вече мощна и зачитана отъ обществото и държавата организация, когато прелистятъ създадената туристическа литература и когато съ самоувѣреность и спокойствие възкачатъ нѣкой заледенъ връхъ на планината,

а привечерь се приютяватъ въ топлата планинска хижа — да си спомнятъ, че всичко това не е дошло отъ само себе си, а е крупно дѣло на поколѣнията преди тѣхъ, изградено съ упоритъ трудъ, съ голѣма любовь къмъ планината и съ беззаветна обичь къмъ България и нейния народъ, които единствено сж били предъ духовния имъ взоръ, когато неразбрани, даже и подигравани отъ мнозина — тѣ съ фанатична вѣра и съ несломимо въодушевление сж градили дѣлото на туристическа България.

Четиридесеть години не сж малко въ живота на една обществена организация. И съ право Българскиятъ туристически съюзъ днесъ празднува своето пълнолѣтие. Други ще напишатъ споменитѣ си за туризма преди войнитѣ. Азъ искамъ само да нахвърля бѣгли спомени за развоя на съюза следъ 1918 г.

По това време безпжтица бѣ обзела цѣлата ни интелигенция. Политиканствуващата младежь се увличаше въ лѣвичарството и отричаше всѣкакво положително творчество.

Предивоенното настоятелство на дружеството се оттегли доброволно и на годишния съборъ въ София тогавашниятъ председатель д-ръ Петъръ Козаровъ изказа пожелание — млади туристически дейци да поематъ ржководството на дружеството и да го водятъ къмъ възходъ.

Нѣма да забравя първата среща на млади, ентусиазирани туристи, които се събраха около кржглата маса на бирария „Червенъ ракъ“ по починъ на тогавашния председатель на клона „Алеко Константиновъ“ — Илия Антоновъ. Мнозина отъ насъ се срѣщахме тогава за първи пжть. Тамъ бѣха, освенъ председателя — още и д-ръ Крумъ Дрончиловъ, д-ръ Пѣю Пѣевъ, Димитъръ Сжселовъ, Василъ Христовъ, д-ръ Иванъ Велковъ, художникътъ Василъ Захариевъ и пишещиятъ тия редове.

Трѣбваха хора за работа; трѣбваше да се състави едно ново Централно настоятелство, което да отговори на пожеланията, изказани отъ г. Козаровъ. Още тогава се размѣниха мисли за бждещата програма на дейность, по която бѣхме еднодушни. Набѣлязана бѣ и листата на бждещото настоятелство, която отпосле дружественият съборъ одобри. Новото настоятелство изложи програмата си още въ заседанието на събора; да се издава ново илюстровано списание „Български туристъ“ въ голѣмъ форматъ; да се възстановятъ бързо заглъхналитѣ клонове, които бѣха останали едва десетина съ всичко около 600 души членове; да се засили излетната дейность и да се започне преди всичко строежъ на планински хижи.

Зачестиха срещи въ дружествената канцелария на ул. „Солунъ“ № 23 въ кжщата на бай Иванъ Миневъ, нашиятъ почетенъ членъ. Трѣбваше да се започне отъ нищо. Илия Антоновъ имаше лични връзки съ туристи въ провинцията. Той пишеше неуморно лични писма до тѣхъ и ги молѣше да възобновятъ клоноветѣ; да записватъ членове и да разпространяватъ „Български туристъ“. Нашитѣ дейци въ провинцията се отзоваха съ ентусиазъмъ и работата закипѣ.

Организационната дейность даде бързи резултати: за 2—3 години клоноветѣ станаха около 30 съ 2,500—3,000 члена, а списанието се просто поглъщаше. Срѣдствата не стигнаха. Всички работѣха безвъзмездно. Даже списанието се носѣше въ пощата отъ членоветѣ на настоятелството. Ентусиазъмътъ за работа бѣше голѣмъ.

Д-ръ Пѣю Пѣевъ и д-ръ Иванъ Велковъ се заеха съ редактиране на списанието, а художникътъ Василъ Захариевъ се зае съ неговитѣ илюстрации. Нѣма да забравя набитата фигура на Димитъръ Сжселовъ, който най-енергично настояваше за създаване на хубаво илюстровано списание въ голѣмъ форматъ. И когато другитѣ се колебаеха — дали ще успѣемъ съ изданието — той удряше съ юмрукъ по масата и пакъ повтаряше, че хубавото списание ще създаде и голѣма туристическа организация; че пропагандата е първото и най-силно срѣдство за това. Сжщиятъ съ голѣмо въодушевление, настойчивость и упоритость работѣше да се строятъ туристически хижи въ планинитѣ — тамъ горе подъ самитѣ върхове, а не въ покрайнинитѣ на градоветѣ, като салаши. Младиятъ доцентъ отъ Университета д-ръ Дрончиловъ даваше своитѣ ценни съвети на ученъ, запознатъ основно съ културната дейность въ планинитѣ. Илия Антоновъ, избранъ като председатель на дружеството, бѣше обединителна личность съ несломима воля за реализиране решенията на настоятелството. Всички работѣхме при пълна хармония, свързани съ тѣсно планинарско другарство и приятелство.

Предстоеше да се преработи основно уставътъ на дружеството; да се измѣни вѫтрешниятъ редъ на организацията; да се създаде приемственость на дружественитѣ настоятелства, приемственость, която въ последствие да даде отлични резултати за добрата и планомѣрна дейность на Съюза и неговитѣ клонове.

Още въ първитѣ години се замислихме и за изясняване идеологията на съюза. Мнението на всички бѣше единодушно: БТС е планинарска организация; нейното поле на дейность е планината. Но чрезъ планината ние искахме да се работи за България. Не се измѣни името на Съюза, той остана „Български туристически съюзъ", за да се запази връзката съ миналото и защото това име вече бѣше известно въ обществото.

Още въ първитѣ години следъ войната се заработи трескаво за постройката на планински хижи. Първия примѣръ дадоха дупнишкитѣ туристи, които издигнаха планинската хижа „Скакавица" презъ 1922 година. Веднага следъ това тѣхния примѣръ последваха софийскитѣ туристи, които само въ две години изградиха хижата-паметникъ „Алеко" — на Витоша, а следъ тѣхъ организиранитѣ туристи въ провинцията разбраха отъ опитъ незамѣнимата полза отъ планинскитѣ хижи при лѣтни и зимни излети — и въ течение само на 10—15 години планинитѣ се покриха съ туристически хижи: най-напредъ въ Юго-западна България — Рила, Витоша, Осогово, а по-късно Старапланина, Родопитѣ, Пиринъ, докато днесъ БТС брои надъ 42 готови планински хижи и заслони, извънъ новостроящитѣ се, извънъ домоветѣ и планинскитѣ метеорологически станции.

Нека спомена тукъ, че навсѣкѫде, кѫдето нашитѣ клонове имаха за председатели дейни туристи и едновременно добри общественици, тѣ успѣха бързо да организиратъ усилията на туриститѣ, както и щедритѣ помощи на гражданството и само въ 2—3 години изникваше нѣкоя хубава хижа въ сърдцето на планината. Така, имената на Георги Богдановъ и д-ръ Иванъ Лабутовъ ще бѫдатъ завинаги свързани съ изграждане на хижа „Скакавица" и туристическия домъ въ Дулница; починътъ за хижа „Алеко" се дължи на Илия Антоновъ и Василъ Христовъ, чието дѣло други после продължиха; безъ Миланъ Киселички хижа „Осогово" едвали щѣше да сѫществува, а безъ Павелъ Франгалийски и Димитъръ Кокошковъ връхъ Мусала може би още нѣмаше да бѫде украсенъ съ хубавия си планински домъ; Кокошковъ по-късно взе починъ за изграждане и на редица високопланински заслони въ Рила; на Иванъ Златаревъ се дължи изграждането на хижа „Юмрукъ-чалъ" и пр. и пр.

Ние туриститѣ можемъ смѣло да заявимъ, че личностьта е винаги играла решителна роля за утвърдяване на нашата организация, за изграждане на планинскитѣ ни хижи и пр.

Още въ началото, наредъ съ строежа на хижи, се наложи по-пълно изяснение на нашата идеология като планинарска организация и се поведе жива пропаганда въ тази насока, като по-случай 25-годишнината на дружеството презъ 1924 година се публикуваха и обстойни статии по този въпросъ въ сборника „Туризъмътъ въ България".

ЦН не считаше ходенето въ планинитѣ като самоцель и затова се стремѣше колкото е възможно да разшири и задълбочи културната дейность на Съюза въ планината. Ние се водѣхме отъ началото, че истинскиятъ туризъмъ не е въ краката, а въ главата. И затова ЦН заработи трескаво въ защита на родната природа и природнитѣ паметници, за създаване на народни паркове, а сѫщо даде примѣръ и за извършване на залесявания.

Заедно съ естественици, ловци, лесовъди и др. културни дейци, създадохме Съюза за защита на родната природа, който допринесе много въ тази насока. Най-после издигнахме метеорологически наблюдателници въ планинитѣ, като съ това дадохме своята скромна дань и въ изграждане на българската наука.

Така задълбочили и осмислили вече своята дейность, ние бѣхме поканени отъ сродни намъ организации въ чужбина, които ценѣха нашето творческо дѣло, и основахме заедно съ тѣхъ Асоциацията на славянскитѣ туристически дружества, а по-късно и Международния съюзъ на алпийскитѣ дружества. По този начинъ добихме признание отъ наши и чужди за народополезното ни дѣло.

Разбира се, не може да се каже, че Съю-

зътъ е миналъ безъ вътрешни борби, но тѣ бѣха по-скоро поради идейни различия; напр., по въпроса да влѣзе ли Съюзътъ въ Конфедерацията за физическо възпитание и дали да се подчини на Закона за физическото възпитание. Но тия въпроси съ течение на времето се изживѣха отъ организацията безболезнено, защото се разглеждаха не съ огледъ на личноститѣ, които застѫпваха противни становища, а само съ огледъ на добре разбранитѣ интереси на българския туризъмъ.

Дейностьта на Съюза презъ изтеклитѣ 40 години може да се раздѣли на три периода:

1. Периодъ преди войнитѣ, когато усилията сѫ били насочени въ популяризиране на туристическитѣ идеи всрѣдъ обществото — тогава още съвсемъ нови и непознати — и въ привличане членове въ организацията.

2. Периодъ следъ войнитѣ, когато се изяснява туристическата идеология, задълбочава се културната дейность на Съюза, а сѫщо се изгражда и доста гѫста мрежа отъ хижи въ планинитѣ.

3. Сегашниятъ периодъ, презъ който Съюзътъ се домогва съ основание да добие признание и отъ държавата за своя общонароденъ характеръ и за своята полезна за държавата творческа дейность, като това признание се изрази въ създаване на отдѣленъ законъ за туризма, чрезъ който да се подпомогне и материално БТС.

Многолика е културната и организационна дейность, извършена отъ Съюза презъ изтеклитѣ 40 години, но азъ нѣмамъ възможность да се спра на тази толкова обширна дейность, колкото и да е тя интересна и поучителна. Ще кажа само, че малки и голѣми, знайни и незнайни — скромни туристически дейци, които нѣмамъ възможность да спомена, съ своята безкористна, творческа дейность изнесоха на плещитѣ си голѣмото дѣло на Съюза, за което ние всички имъ дължимъ сърдечна благодарность.

Благословенъ трудъ подъ Пиринъ — Сн. Д. Рунтовъ

Накрай, мисля, че можемъ да извлѣчемъ и една поука отъ досегашния животъ на БТС. Можемъ да се запитаме: коя е тайната на неговия непрестаненъ възходъ, на неговитѣ успѣхи?

Споредъ моето скромно мнение, БТС успѣ, защото:

а) уясни правилно своята дейность като планинарска;

б) привличаше въ редоветѣ си културни и честномислящи граждани — безкористни дейци, които съ идейно единомислие развиха упоритата творческа дейность въ областьта на туризма;

в) издигаше изъ срѣдата на истинскитѣ туристи — като ржководители — личности, които да обединяватъ подъ знамето на туризма не само организиранитѣ туристи, но и цѣлото гражданство;

г) стремѣше се да разширява непрекжснато културнитѣ и народополезни задачи на организацията;

д) и най-после ценѣше личностьта у туристическитѣ дейци и имъ отдаваше винаги заслуженото внимание, като посочваше за примѣръ тѣхната творческа дейность, давайки имъ и отличия за заслугитѣ.

Сега нашата организация е крепка и неуязвима вжтрешно и външно, тя е зачитана и ценена отъ всички. Но нека пожелаемъ и въ бждеще да не се забравятъ причинитѣ за досегашния успѣхъ, за да вървимъ къмъ все по-голѣмъ и по-голѣмъ възходъ.

Ние — дейцитѣ отъ по-старото поколѣние — съ нескривана радость наблюдаваме сегашната дейность на Съюза и се радваме на голѣмитѣ му успѣхи. Ние благодаримъ отъ сърдце на всички сегашни дейци за тѣхната много ценна дейность и имъ пожелаваме не само да увѣнчаятъ дѣлото на Съюза съ създаване на специаленъ законъ за туризма, но и да постигнатъ едно още по голѣмо и тѣсно обединение съ другитѣ туристически организации и по-специално съ Юношеския туристически съюзъ.

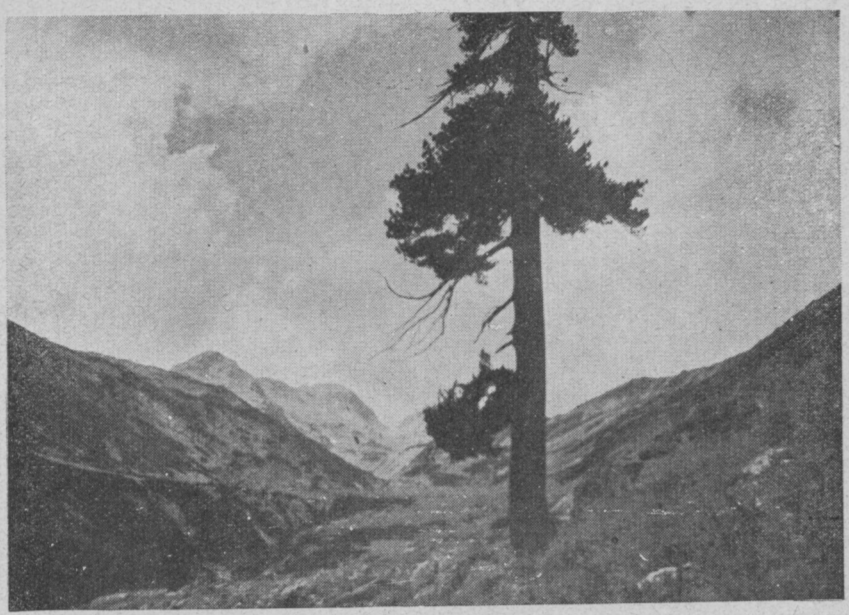

Пиринъ — Долината на р. Дамяница Сн. Д. Рунтовъ

ПЪРВИЯТЪ БЪЛГАРСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ХИМНЪ

Отъ **Д-ръ П. Козаровъ**

Пѣсеньта и музиката сѫ били винаги спѫтници на пешеходеца. Тѣ облекчаватъ хода и скѫсяватъ разстоянието. Това важи особено за групи при по-дълги преходи въ полето, каквито бѣха първитѣ излети на софийскитѣ туристи. Защото тогава за отиване до Витоша нѣмаше сегашнитѣ превозни срѣдства и трѣбваше да се ходи пешъ до Княжево, Владая, Драгалевци, та дори и до Бистрица.

Първоначално при такива случаи си служехме съ познати наши народни пѣсни въ маршовъ тактъ (Ти, моме, ти, моме . . . Тихъ бѣлъ Дунавъ и др.).

Това наложи още въ началото да си създадемъ собственъ туристически маршъ — химнъ. Съ тая задача бѣхъ натоваренъ азъ въ качеството ми на подпредседатель на БТД. За цельта се обърнахъ най-първо до моя близъкъ сродникъ, покойниятъ професоръ по български езикъ д-ръ Беню Цоневъ, който, освенъ ученъ, бѣше и поетъ-литераторъ, като го помолихъ да направи опитъ за създаването на такъвъ. Той се отзова съ готовность на поканата ми и написа следния текстъ съ подписъ Б (Беню), напечатанъ въ сп. „Български туристъ“, год. I, бр. 8, стр. 114, като се пѣеше по гласа на познатото Ботйово стихотворение „По чувства сме братя ние съ тебе“:

„Ние сме бодри и пъргави туристи,
Съ веселъ погледъ и съсъ мисли чисти.
Ходимъ, бродимъ по гори и долини,
По дѫбрави, скали и планини.

Какъ сѫ мили игри за юнаци,
Тъй сѫ мили намъ гори и храсталаци,
Стръмни риди и планини високи —
Въ тѣхъ да ходимъ дружно безъ посоки.

Дай ржка си, български юнако!
Азъ отъ Витошъ, ти отъ връхъ Пирина,
Другъ отъ Рила — да си стиснемъ яко
Ний дѣсници въ Струмската долина!

Обихождай, българино драги,
Вредъ по нашата хубава държава:
Съ ходъ и съ пѣсни и съсъ думи благи
Се любовь и дружба уякчава!

Ний сме, братко, славни обиходци,
Дружно бродимъ планини и потоци
И съсъ пѣсни въ весела дружина
Хвалимъ нашата хубава Родина!

София, 14. 8. 1902 г., преди обѣдъ.“

Тоя пръвъ туристически маршъ — химнъ, ако и вече забравенъ, се пѣ дълги години при нашитѣ излети и сега, по случай юбилея, азъ го припомнювамъ, като откривамъ и името на автора му.

Следъ него поетътъ Кирилъ Христовъ написа своя химнъ, сѫщо печатанъ въ сп. „Български туристъ“, год. 1903, стр. 41, който биде компониранъ по-късно за хоръ отъ учителя по пѣене Ив. Константиновъ и се наложи досега като официаленъ такъвъ за всички туристи.

Дейцитѣ отъ миналото изградиха настоящето на Българския туристически съюзъ. Да имъ благодаримъ и да продължимъ изграждането на неговото бѫдеще!

„БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ“

Отъ Д-ръ Б. Ковачевски

Четиридесетгодишниятъ юбилей на БТС заварва списанието „Български туристъ“ въ неговата 31 годишнина. Макаръ че животътъ на списанието върви паралелно съ общата дейность на БТС, то има по-кжсъ свой животъ, тъй като въ него намиратъ многократно отражение военнитѣ години.

Още първото ржководство на БТС е съзнало нуждата отъ печатна пропаганда и негово дѣло сж „Позивътъ къмъ любителитѣ на българската природа“, както и сборникътъ отъ реферати, четени презъ годината. Нуждата, обаче, отъ постоянна разгласа на туристическитѣ идеи всрѣдъ още непознаващото дейностьта на Съюза българско общество, както и за прѣка връзка между ржководството и съмишленицитѣ, е била съзната още отъ първото настоятелство на БТД. Първоначално, до създаването на собствено списание, нашитѣ другари сж намирали приемъ въ списанието „Родина“, кждето сж помѣстени и първитѣ туристически статии. Три години следъ основаването на дружеството излиза първиятъ брой на списанието „Български туристъ“ — на 15. III. 1902 г. Неговъ пръвъ редакторъ е дългогодишниятъ председатель и почетенъ членъ г. проф. Александъръ Теодоровъ-Баланъ. Въ първия брой редакторътъ е набелязалъ идейнитѣ насоки на списанието въ „Възвание къмъ българското общество“. Върху ролята на списанието уважаемиятъ професоръ въ своитѣ спомени „Преживяно“, въ юбилейното издание „Туризъмътъ въ България“, пише следното: „Български туристъ“ основахме като органъ на Туристския съюзъ въ България. Въ него имаше да се отразява развоятъ на туристската мисъль и сила въ нашето отечество и дейностьта на всички съюзни клонове. Тамъ отдѣлни членове можеха да излагатъ своитѣ изучвания на въпроси, свързани съ туристското дѣло у насъ и въ свѣта; да принасятъ свои наблюдения и заключения изъ пжтуването по България, изъ условията на нашия градъ и село за туристски успѣхъ, за привличане на пжтници, за умножение на приходи отъ срещи на пжтувачи българи и чужденци. А на съюзната управа се даваше мѣсто да строи членоветѣ на отдѣлнитѣ клонове въ една цѣлость, да ги упжтва въ разумно упражнение на туристския спортъ, както за лична облага, така и за полза на отечество и народъ; да ги запознава съ туристиката въ чужбина и да ги поучава въ способи за улеснение на пжтуването къмъ всички достойни за спохаждане у насъ поля и гори, долове и висове, творения на българина и на българската природа“.

Съ тѣзи си редове редакторътъ е набелязалъ съ голѣма вещина и туристически усѣтъ пжтя на туристическия идеенъ органъ.

Първоначално списанието излиза като малка, скромна брошура и се изпраща безплатно на членоветѣ. Редовно всѣки месецъ то разнася туристическата идея изъ цѣла България.

Колебанията въ живота на Съюза намиратъ отражение и въ самото списание. Започватъ се забавяния, двойни книжки, па дори годишнина отъ две книжки. Кризата презъ 1904 и 1905 г. е скоро превъзмогната и отъ 1906 г. списанието започва да излиза редовно всѣки месецъ. Четвъртата и петата годишнина редактира д-ръ Хр. Пиперовъ, а шестата съвмѣстно съ Сотиръ Д. Скрински, който и продължава редакторството вече самостоятелно отъ седмата до десетата годишнина. Следватъ като редактори Ст. Ив. Поплуковъ и Борисъ Наследниковъ до навършване на дванадесетата годишнина, последната преди голѣмата война.

Войната нарушава живота на туристическото движение и едва следъ нея, когато започва единъ новъ подемъ на туристическото движение, се замисля издаването на списанието.

С. Д. Скрински редактира списанието до събора въ София. Въпрѣки проявения песимизъмъ на XIV съборъ, нѣколко души подематъ идеята за продължението на списанието. Неговиятъ редакторъ д-ръ Ив. Велковъ, при ценното сътрудничество на д-ръ П. Пѣевъ, Д. Съселовъ и проф. В. Захариевъ, осигуряватъ редовното излизане на списанието. Правятъ се коренни промѣни въ форматъ, съдържание и илюстрация. Д-ръ Велковъ редактира списанието почти 10 години и неговъ замѣстникъ презъ септември 1930 г. става

д-ръ Б. Ковачевски, който редактира списанието до края на 1935 г. Следващитѣ три години се списватъ отъ Стефанъ Поповъ, при когото списанието промѣня формата и се правятъ нови подобрения особено въ илюстрирането. Понастоящемъ редакторъ на списанието е Георги Драгоевъ.

Започнато въ твърде скромни размѣри, постепенно въ списанието се отдѣля повече внимание на материала — той става художествено изисканъ. Наредъ съ това му вѫтрешно подобрение, обръща се сериозно внимание на художествената му външность и илюстрованость, за да стигне до днешния си видъ. Едно сравнение между първата и неговата тридесеть и първа годишнина ни сочи най-ярко осѫществения напредъкъ. И всичко това е резултатъ на общи усилия на организиранитѣ туристи — да осигурятъ неговия пласментъ — и на труда, умението и амбицията на неговитѣ редактори — да поднасятъ все по-хубаво списание на своитѣ съидейници.

„Български туристъ“ въ своята тридесеть и първа годишнина отразява най-ярко не само развитието на БТС като организация, но и идейното укрепване на сѫщата. „Български туристъ“ дава най-ясно пѫтя, който е изминатъ въ идеологичното схващане на туристическата идея, схващане, което особено въ последнитѣ години, благодарение на страницитѣ на списанието, можá напълно да се изясни. Едновременно списанието е било най-добъръ пропагандаторъ и нему се дължи въ не малка степень направеното завоевание въ всѣка область на туристическото движение въ България. Все чрезъ него израстнаха и въ самата срѣда на туриститѣ писатели, които разкриха хубоститѣ на българската природа. Въ него намираше и отражение всѣки новъ успѣхъ на материалното строителство на съюза. Той бѣше и връзка между рѫководство и последователи. Богато илюстровано, то разкриваше ежемесечно на своитѣ читатели кѫтчета отъ дивни хубости на българската природа.

Нека изкажемъ сърдечна благодарность на всички негови прѣки рѫководители — редактори — починали и живи, и на тѣхнитѣ най-близки помощници—сътрудницитѣ. Нека благодаримъ и на всички организирани туристи за тѣхната морална и материална подкрепа.

Да вѣрваме следъ досегашнитѣ постигнати успѣхи, че списанието, паралелно съ общата успѣшна дейность на БТС, ще отбелязва непрестаненъ успѣхъ по отношение на съдържание, илюстрации и печатъ и ще бѫде незамѣнимъ другарь на всички организирани туристи, както и живъ пропагандаторъ на туристическата идея всрѣдъ българския народъ.

Страницитѣ на „Български туристъ“ винаги сѫ отразявали прелеститѣ на българската природа и любовьта на организиранитѣ туристи къмъ тѣхъ.

ТУРИЗЪМЪТЪ ВЪ В. ТЪРНОВО

Отъ **Ц. Ст. Гиргановъ**

Градътъ Велико Търново, по чийто наречие е организирана съвременната българска писменость и граматика, е онзи културенъ центъръ, въ който преди повече отъ тридесеть и седемь години се тури началото на туристическото дѣло, въ което великата идея на Щастливеца Алеко намѣри най-широко приложение.

Въ началото на 1902 г. единъ отъ основателитѣ на родния туризъмъ, г. Александъръ Теодоровъ-Баланъ, е писалъ писмо до тогавашния учитель Моско Московъ да основе туристическо дружество въ старата българска столица. На 3 мартъ 1902 г. Московъ успѣва да събере въ салона на читалище „Надежда" около петдесеть души, на които е говорилъ върху ролята на туризма. Размѣнятъ се мисли и се избира комисия въ съставъ: М. Московъ, Стоянъ Н. Коледаровъ и Василъ Огняновъ, която да изработи проекто-устава на бѫдещото дружество. Комисията свършва своята работа на 14 мартъ, а на 17 сѫщия месецъ учредителното събрание одобрява устава. Първото настоятелство се е състояло отъ: председатель М. Московъ, секретарь Стоянъ Н. Коледаровъ, касиеръ Димитъръ Н. Багриловъ и съветникъ Боню А. Даваджиевъ.

Свиканото на 29 май 1902 г. общо събрание е решило дружеството да се нарича „Трапезица". Цельта на дружеството е била да запознае членоветѣ и гражданитѣ съ града и околноститѣ му; да запазва старинитѣ, да залесява около града, да набави лодки за плуване по Янтра, да култивира другарски чувства и да чете туристически беседи. Една отъ първитѣ му съвмѣстни работи съ общината е била да се почистятъ улицитѣ, площадитѣ и старинитѣ на града, за да можемъ по такъвъ начинъ по-добре да бѫдемъ представени предъ външнитѣ посетители, особено чужденцитѣ. Сѫщевременно дружеството е поставило въ окрайнинитѣ на града пѫтепоказатели за околнитѣ градове, съ обозначение на километритѣ до тѣхъ. Новооснованото дружество се съгласява да изнесе втория туристически съборъ, който се е състоялъ на 3 юний 1902 година. Състояли сѫ се само четири излета и за пръвъ пѫть е пѫтувано по Б. Д. Ж. съ 50% намаление. Инвентарътъ се е състоялъ отъ единъ шкафъ за дванадесеть лева, две черни дъски за обявления, три фотографически снимки и три пѫтепоказатели. Още сѫщата година, по искане на Централното настоятелство, уставътъ е билъ попълненъ и измѣненъ, като за подпредседатель бива избранъ Василъ Огняновъ, а за съветникъ Василъ Русчевъ.

Презъ 1903 г. сѫ засадени повече отъ 1250 дръвчета между двора на казармата и р. Янтра и сѫ устроени излети до Абоба, Трѣвна, Минитѣ и Дрѣновския манастиръ. Презъ 1904 г. е започналъ напълно анемиченъ животъ съ рискъ дружеството да бѫде разтурено. Презъ 1905 г. то заживява енергиченъ животъ, пъленъ съ идеи и творчество. Още на 2 априлъ 1905 г. е избрана комисия отъ Недѣлко Г. Марковъ, Дим. Н. Багриловъ и Дим. Стеревъ да изработи пѫтеводитель на града и околноститѣ му.

Тогава се направятъ пѫтеки за всички исторически сгради по „Царевецъ" и „Трапезица" и се туря началото на безплатни ученически и туристически спални, като за организирането имъ, дружеството дава петдесеть лева, а останалитѣ петдесеть лева дава известниятъ туристически деятель Георги С. Козаровъ. Презъ 1905 г., на 15 декемврий, когато туриститѣ даватъ своя пръвъ туристически балъ, военната музика е изсвирила въ читалище „Надежда" за пръвъ пѫть туристическия химнъ, съчиненъ отъ Кирилъ Христовъ и композиранъ отъ Иванъ Константиновъ.

Презъ 1906 г. подъ редакцията на Недѣлко Г. Марковъ започва отпечатването на пълния и много хубавъ пѫтеводитель. Тогава се поставятъ табла на гаритѣ Търново и Горна Орѣховица съ изгледи отъ В. Търново. Спалнитѣ сѫ имали вече 20 легла. Започнало е енергично залесяването на „Царевецъ" и „Св. Гора" около паметника. Още презъ 1905 г. дружеството е направило алеи и пѫтеки въ тази гора. Членоветѣ на дружеството сѫ достигнали до 80, отъ които 8 сѫ били жени, а останалитѣ мѫже.

Презъ 1907 г. пѫтеводительтъ е билъ отпечатанъ въ 4,000 екземпляри. Това крупно

дѣло, първо по рода си въ нашата страна и въ туристическата литература, е било реализирано благодарение неимовѣрнитѣ грижи на Недѣлко Г. Марковъ, Леонъ Филиповъ, Георги С. Козаровъ и Димитъръ Антоновъ, които не сж жалили ни трудъ, ни срѣдства. Тогава се отпечатватъ и 500 карти на В. Търновския окржгъ. Поради решението на Еленския клонъ отъ БТС да построи хижа на в. „Чумерна", решава се да му се подарятъ сто пѫтеводителя, отъ продажбата на които да вземе пари, за да почне да строи. Дружеството прави енергични постѫпки да се построи шосе въ дѣсно отъ р. Янтра къмъ манастира „Св. Троица", като стигне до с. Сергювецъ и прокарва пѫтеката, която води отъ Земедѣлската банка за гара Трапезица. Имало е деветь излети, отъ които единъ до Варна и другъ до в. Чумерна. Удостоени сж били съ специална благодарность за проявена туристическа дейность Леонъ Филиповъ, Г. С. Козаровъ, Рафаилъ Поповъ, Димитъръ Антоновъ и Киро Воденичаровъ.

Годината 1908 е станала една отъ най-забележителнитѣ за дружеството. Тогава то е станало най-любимата и най-популярната организация въ старата българска столица. Всѣки е бързалъ да стане неинъ членъ. Тогава бива издадена въ 5,000 екземпляра брошурата „Ученишки пѫтувания" и бива уредена въ павилиона на градската градина голѣма туристическа изложба съ фотографски снимки изъ цѣла България. Поправятъ се всички пѫтеки и пѫтища по „Царевецъ". „Туристическата пѫтека" за

В. Търново — Туристически домъ „Трапезица"

гара Трапезица е била къмъ своя завършекъ. На 2 септемврий 1908 година В. Търновскиятъ общински съветъ е решилъ да се отстѫпи на туристическото дружество на безплатно и вѣчно ползуване историческата мѣстность „Царевецъ". Този актъ на внимание е билъ наложенъ отъ голѣмата и полезна дейность на дружеството. На тази историческа мѣстность тогава сж засадени около 7,000 борови дръвчета по планъ и организация на дружеството, като сж помагали лесничеи и горски инспектори. Направенъ е опитъ да се основатъ ученически чети, но той е

пропадналъ, поради противодействието на тогавашнитѣ училищни власти. Членоветѣ сж достигнали до 126, отъ които 13 жени. Презъ тази година се изнася въ В. Търново осмиятъ туристически съборъ.

Презъ 1909 г. сж станали доста промѣни въ състава на настоятелството на дружеството, но все пакъ то е проявило доста полезна деятелность. Презъ тази година то е направило много фотографски снимки на забележителни улици, църкви, сгради, паметници и други изъ В. Търново, изъ околноститѣ му и изъ с. Арбанаси. Отъ тѣзи снимки 19 сж били подарени на общината, която е помогнала съ срѣдства. Клишетата отъ тѣзи снимки се пазятъ и сега въ клона. Лицата, които сж опредѣляли кои сгради, мѣста и пр. да бждатъ фотографирани, сж били Леонъ Филиповъ, Борисъ Деневъ, Георги С. Козаровъ, Димитъръ Н. Багриловъ и Ив. С. Вителовъ. Тогава сж организирани туристическата, залесителна, археологическа, забавителна и за усилване гостуванията комисии, които сж имали свои стареи. Сжщата година сж организирани и спални въ с. Арбанаси подъ уредбата на Киро Воденичаровъ.

Състоялото се на 4 априлъ 1910 г. общо събраниѣ решава да се построи на мѣстността „Царевецъ" домъ, въ който да се приютятъ канцелариитѣ на дружеството и тѣзи на останалитѣ спортни организации въ града. Първото дарение отъ сто лева тогава е направилъ Леонъ Филиповъ, а Г. С. Козаровъ е обещалъ да даде всички цигли. Изорани сж били две комисии, едната да събира пари за строежъ, а другата да го организира. Л. Филиповъ и Г. С. Козаровъ сж членували въ двѣтѣ комисии, въ които сж влизали Ив. Хр. Гайтанджиевъ, Е. Мартиновъ, капитанъ Петъръ Молловъ и Д. Багриловъ. За този строежъ тогавашниятъ Князъ Н. Ц. В. Фердинандъ I е подарилъ 500 лева и е далъ съгласието си да се направи строежътъ. Презъ годината се е избралъ строителенъ комитетъ, обаче строежътъ не билъ почнатъ, тъй като строителниятъ сезонъ е миналъ и не е било решено кой проектъ да се изпълни, дали този на Леонъ Филиповъ или този на Г. С. Козаровъ.

На 17 априлъ 1911 г. общото събрание, следъ оживени разисквания, е решило хижата да се строи по планове, изработени отъ Леонъ Филиповъ. На 25 юлий 1911 г., върху изоставенитѣ основи отъ започнатата да се строи преди това мжжка гимназия, на онова мѣсто, откждето на 22 септемврий 1908 година се обяви независимостьта на България, се поставиха основитѣ на славната туристическа хижа, първата туристическа сграда въ България. До края на строителния сезонъ хижата е била само покрита, недовършена, между другото, и по липса на срѣдства. Все пакъ тогава в.-търновци сж проявили забележителна пожертвователность. Съдействието на Постоянната комисия, на общината, на военнитѣ, чийто началникъ на гарнизона, полковникъ Кирковъ, тогава е председателствувалъ дружеството, и на мнозина граждани е помогнало доста въ строежа. Този строежъ, обаче, не е станалъ причина да се занемари останалата туристическа дейность. Устроени сж били много излети, спалнитѣ сж били организирани пакъ, а членоветѣ сж достигнали до 215, отъ които 38 жени. Давала е своята материална помощь по това време и свѣщоливницата.

Поради голѣми промѣни въ състава на настоятелството и поради войната презъ 1912 г. дѣлата на дружеството сж ржководени изключително отъ Леонъ Филиповъ и Йор. Константиновъ.

Станалото на 1 юний 1913 г. голѣмо и катастрофално земетресение нанася голѣми разрушения въ недовършената хижа. Тѣзи разрушения се поправятъ презъ 1914 г., когато се завършва и една стая, въ която се настаняватъ за пръвъ пжть легла за ученическитѣ спални. Презъ 1915 г. сж направени подоветѣ, таванитѣ, вратитѣ и прозорцитѣ. Тогава е направена и мазилката. Презъ 1916 г. сж поставени врати и прозорци на салона, който първоначално е служилъ като гимнастически салонъ за мжжката гимназия, а следъ това става реквизиционенъ складъ до 3 септемврий 1917 г., когато гимназията наново го наема за гимнастически салонъ. До 1921 г. дружеството не отбелязва нищо особено въ своя животъ, поради крайно неспокойнитѣ времена и събития. Презъ тая година се сключватъ заеми отъ седемь граждани, начело съ Леонъ Филиповъ и дългътъ на дружеството общо достига до 29,600 л. Въ салона сж поставени два подпорни стълба, боядисватъ се вратитѣ и прозорцитѣ и почватъ да се даватъ следобѣдни забави, отъ

приходитѣ на които се покрива голѣма часть отъ дълга. Тогава е направена стълбата за таванскитѣ спални.

Презъ 1922 г., благодарение енергичното застжпничество на покойния д-ръ Стефанъ Сарафовъ, се настаняватъ въ спалнитѣ на дружеството осемдесеть легла и почва организирането за изнасяне на петнадесетия туристически съборъ, който стана на 24 и 25 май 1922 г., когато стана и освещаването на завършената вече хижа-домъ. Въ много туристически клонове, следъ като изнесатъ нѣкой съборъ, животътъ позамираше. Не остана чуждо на тази болесть и търновското дружество. Тя, обаче, не трая дълго. Избраното временно настоятелство на 28 януарий 1923 г. тури смѣткитѣ въ редъ и подготви благоприятни условия за изпращането на 21 априлъ 1923 г. редовно и постоянно настоятелство. То започна най-интензивна дейность. Тогава се получиха завещанитѣ отъ д-ръ Сарафовъ 20,000 лева, 19 картини и фотографии и библиотеката му безъ медицинскитѣ съчинения. Дружеството почна да се освобождава отъ дървенитѣ легла, взети за използуване, и почна да набавя свои. Тогавашниятъ началникъ на гарнизона, сега запасенъ генералъ и министъръ на вжтрешнитѣ работи и народното здраве, г. Никола Недевъ, разпореди да се подарятъ на дружеството 29 желѣзни болнични легла. Тѣ станаха основата за снабдяване на дружеството съ собствени легла. Членоветѣ достигатъ до 313, а спалнитѣ биватъ посетени отъ 1805 души.

Презъ 1924 г. започна усиленото набавяне съ мобили и за около 20,000 лева се купиха водопроводни тржби за прокарване вода на „Царевецъ". Дружеството вече разполага съ свои 102 одеала, 59 сламеници и др., а така сжщо съ 21 маси и 21 столове. Всичко това се посигна благодарение отпустнатитѣ помощи отъ Постоянната комисия, общината и нѣкои граждани. Членоветѣ достигатъ до 414, спалнитѣ сж посетени отъ 3355 души и приходътъ отъ тѣхъ е 28,000 лв. Мобилитѣ достигатъ до цифрата 68,000 л. Презъ 1924 г. клонътъ издаде нѣколко броя огъ своето списание „Търновски туристъ". Фабриката „Трапезица" за шевни конци, благодарение на тогавашния си директоръ, инженеръ Исакъ Фридманъ, подари на дружеството 10 желѣзни кревати.

Презъ 1925 г. се набавиха нови 20 желѣзни кревати и се довърши една отъ постройкитѣ задъ самата хижа. Благодарение на г-жа Елена Консулова-Вазова, дружеството получи цѣлата колекция отъ 43 картини и фотографии на покойния д-ръ Ст. Сарафовъ. Г-жа П. Славкова подари цѣлата библиотека на покойния си съпругъ. Презъ м. октомврий сжщата година започна строежътъ на водопровода отъ моста на р. Янтра при квартала „Св. Троица" за хижата. Благодарение на Янко Стоенчовъ, тогавашенъ министъръ на благоустройството, на дружеството ни се отпущатъ 20,000 левва, съ които се изплащатъ водопроводнитѣ тржби. Абонаментитѣ на „Български туристъ" презъ тази година ставатъ 241, членоветѣ 389, излетитѣ 23 и се дава помощь отъ 1000 лева на Еленския клонъ за довършване хижата на „Чумерна", осветена презъ 1926 година.

Презъ 1926 г. водопроводътъ бива завършенъ. За пръвъ пжть на историческия „Царевецъ" се прокарва вода. Това е едно крупно събитие въ живота на клона. Набавиха се нови 41 желѣзни кревати и се построиха два павилиона: „Независимость" предъ хижата и „Царь Калоянъ", недалеко отъ пжтя за наблюдателната кула (Балдуиновата). Салонътъ се пребоядисва и се изработва рамка и завеса за сцената. Започна се довършването на кулата. Мобилитѣ сж вече за 121,000 лв., а недвижимитѣ имоти за около 1,200,000 лева. Членоветѣ достигатъ до 435, отъ които 333 мжже. Излетната дейность е била особено много засилена. Презъ тая година се направиха на клона доста голѣми дарения. Презъ м. септемврий хижата бѣ посетена отъ забележителния руски писатель В. Ив. Немировичъ-Данченко, който тогава изказа много прекрасни слова за старата българска столица.

Презъ 1927 г. се отпразднува по най-тържественъ начинъ двадесеть и петь годишния юбилей на дружеството. По липса на срѣдства започнатата кула на хижата не се довършва. Членоветѣ достигатъ до 445, безъ недобори, а абонатитѣ на списанието сж 312. Излетната дейность е била оживена, чистиятъ приходъ отъ спалнитѣ достига до около 48,000 лева.

Презъ 1928 г. бива изработена голѣма, 270/420 см., гипсова карта на България отъ нашия дарителенъ, почетенъ и редовенъ членъ Леонъ Филиповъ, който за този трудъ

не е жалилъ ни срѣдства, ни време. Набавени сж много чаршафи, калъфи за спалнитѣ; получени сж отъ Евгения и Теодора Ил. Петкови ценни библиотечни книги; приготвена е паметна книга за събиране важни мнения съ подписи на известни хора; купени сж отъ народния музей и отъ фотографа Бронфенъ доста ценни фотографии и сж набавени пожарогасители. Презъ тази година се разшири освѣтителната мрежа вънъ отъ хижата. Отъ единъ чужденецъ се направиха доста фотографски снимки, на които негативитѣ сж собственость на дружеството. Членовете достигатъ до 457, абонатитѣ до 317. Въ спалнитѣ сж били зарегистрирани 4,260 пренощувания. Презъ тази година Министерството на народното просвѣщение отпустна помощь отъ 25,000 лева, а Постоянната комисия 15,000 лв. Тѣзи помощи помогнаха за изплащане на направенитѣ при Търновската популярна банка дългове. На Горно-Орѣховската гара бѣ поставено табло, изпратено отъ Централното настоятелство, съ изработени отъ клона ни снимки за В. Търново и околноститѣ му. Такива табла имаше две: при входа на Народната банка и друго при входа на Популярната банка.

Презъ 1929 г., благодарение на Коста х. Радоновъ, се изработиха повече отъ сто снимки на В. Търново и околноститѣ му. Разполагаме съ негативитѣ имъ и съ диапозитиви за прожектиране. Между това и дружеството си набави и хубавъ фотографски апаратъ. На двата балкона се направиха циментови парапети, като на онзи надъ главния входъ се издигнаха хубави колони по планъ и ржководство на Л. Филиповъ. Поправена бѣ чешмата и стълбата при нея. Членовете бѣха 461, абонатитѣ 308. Чистиятъ приходъ отъ спалнитѣ бѣ достигналъ до 72,200 лева. Излетната дейность бѣ на нуждната висота. Пръвъ и за пръвъ пѫть се подписа въ паметната книга Н. В. Борисъ III, Царъ на българитѣ. Състоялиятъ се въ Ловечъ туристически съборъ е провъзгласилъ нашия клонъ за първенецъ по туристическа дейность презъ 1928 г. Отъ 15 августъ 1929 г. се откри въ двора на хижата метеорологическа станция.

Едно отъ важнитѣ събития презъ 1930 г. е довършването на кулата. Членовете достигнаха до 475, а абонатитѣ до 310. Презъ тази година се донесоха при хижата всички подарени презъ 1928 г. материали отъ срутената при земетресението мжжка гимназия. Презъ тази година бѣха посадени много храстовидни дръвчета изъ двора на хижата и по „Царевецъ". Просвѣтната и туристическата дейность сж били на нуждната висота. За районенъ туристически агитаторъ бѣ избранъ Иванъ Вълчановъ.

Годината 1931 бѣ година на голѣма криза, поради стопанското и финансово разстройство на народа ни. Направи се единъ злополученъ опитъ съ разиграването на лотария. Членовете намалѣха на 414, а абонатитѣ на 266. Кризата и честитѣ дъждове дадоха чувствително отражение върху приходитѣ и дейността на клона.

Презъ 1932 г. по време на агитационната седмица се отпразднува 30-годишниятъ юбилей на клона ни. Дружеството, за да засили приходитѣ си отъ забавитѣ, закупи единъ голѣмъ и мощенъ радио-апаратъ и построи специална мозаична площадка за танцуване. Презъ тази година, благодарение на г-жа Василка Хр. Тереева, се получи отъ наследницитѣ на покойния Христо Тереевъ една спалня-гарнитура отъ виенски мебели и др. домашни потрѣби, които сж голѣма необходимость и украса на хижата ни. Ремонтираха се спалнитѣ на тавана и се направиха десеть масивни пейки за ползуване отъ посетителитѣ на „Царевецъ". Абонатитѣ намаляватъ на 206, а членовете на 360. Това се дължи на голѣмата стопанска и финансова криза. Приходитѣ отъ спалнитѣ сж били около 72,000 лева чисто.

Презъ 1933 г., както и нѣколко години подредъ преди това, е проведена доста оживена просвѣтна дейность, но все пакъ членовете намаляватъ на 285, а абонатитѣ на 184. Презъ тази година се уреди окончателно постоянна туристическа и историческа изложба въ нашата хижа, благодарение дарението отъ 5,000 лева, направено отъ Л. Филиповъ. Излетната дейность, поради лошитѣ климатически условия, е била сравнително лоша. Министерството на благоустройството е отпустнало помощь отъ 5,000 лева, а това на просвѣщението 10,000 лева. Презъ тази година на клона ни се завеща отъ г-жа Тереева една дюкянска сграда. Въпросътъ за собственостьта на тази сграда и за валидностьта на завещанието се движи изъ сждилищата.

И презъ 1934 г. броятъ на членоветѣ намалѣ на 252, а абонатитѣ на 150. Открива се за използуване спалнята на терасата подъ скалитѣ съ 30 легла. Дружеството ни постави още две пейки за общо използуване, направени съ срѣдства, подарени отъ В. Василевъ, а Д. Н. Багриловъ ни даде акции отъ д-во „Дервентъ“ за 60,000 лева. Тѣ, обаче, сѫ значително обезценени. Презъ тази година излетната дейность е била на нуждната висота, а така сѫщо и просвѣтната.

Презъ 1935 г. излетната дейность е била още повече засилена. Изнесени сѫ доста интересни сказки, нѣкои отъ които съ свѣтливи картиии. Приходитѣ отъ спалнитѣ, следъ чувствителна криза, показватъ значително засилване. Направи се новъ складъ върху първата тераса. Той може леко да бѫде приспособенъ за спалня. Членоветѣ сѫ увеличени на 271, а абонатитѣ сѫ били 149. Лотарията, започната по-рано, бѣ ликвидирана. По настояване на дружеството общината поправи часть отъ пѫтя за хижата. Членоветѣ сѫ били 272, а абонатитѣ 162.

Въ края на 1936 година членоветѣ сѫ били 272, а абонатитѣ 147. Презъ сѫщата година клонътъ е подарилъ на ЦН 14 интересни снимки отъ В. Търново, изработени отъ столичния фотографъ Бончо Карастояновъ. Застраховкитѣ на движимия и недвижимъ имотъ на дружеството сѫ били за лева 1,794,000. Въ края на 1936 г. е изработенъ правилникъ за реда при забавитѣ.

Излетната дейность презъ 1937 година е била особено много засилена. Просвѣтната сѫщо. Клонътъ взе живо участие въ основаването на ученическата туристическа чета въ с. Цѣрова кория. Членоветѣ сѫ останали 254, а абонатитѣ на списанието 147.

Презъ 1938 г. се отбелязва особено засилване на клона. Членоветѣ достигатъ до 313, а абонатитѣ 160. Реализирани сѫ 28 официални излети съ 686 участници. Агитационната седмица се провежда съ необикновено голѣмъ успѣхъ. Спалнитѣ отбелязватъ сѫщо добри резултати. Получиха се разни мебели отъ домакинството на покойния бившъ членъ Конст. х. Славчевъ. Бѣ направенъ пѫтьтъ отъ Сѣчената скала до дворната стълба на хижата съ срѣдства на клона.

Годината 1939 не е завършена, но все пакъ презъ нея дружеството можа да застели съ камъни площада предъ дворната стълба на хижата и да направи модерни и удобни отходни мѣста и умивалници за мѫже и жени Този строежъ струва повече отъ 83,000 лева. Съ радость трѣбва да отбележимъ, че презъ тази щастлива година клонътъ получи по завещание отъ запасния генералъ Рашо Георгиевъ вила съ 23 декара обработваема земя

До тукъ дадохме кратки бележки, безъ нѣкои характерни белези, изъ живота на едно отъ най-старитѣ туристически дружества въ страната. Хората, които сѫ били начело на тази мощна за старата столица организация, сѫ работили неуморно съ съзнанието, че изпълняватъ своя свещенъ дългъ къмъ туристическата идея и къмъ Родината. Презъ този 37-годишенъ периодъ клонътъ е поддържалъ най-тѣсни и редовни връзки съ Централното настоятелство на БТС, вземалъ е участие въ всички обществени инициативи н нерѣдко е бивалъ начело на такива. Отношенията къмъ Юношеския туристически съюзъ, особено въ последнитѣ нѣколко години, сѫ били най-искрени и сѫ почивали на най-тѣсно и сърдечно сътрудничество.

Всички туристи отъ старата българска столица, обаче, знаятъ, че тѣхното дѣло не е завършено и че тѣмъ предстои още огромна туристическа работа. Тѣ ще изпълнятъ своя дългъ не по-малко достойно отъ своитѣ предшественици. Пожелаваме имъ успѣхъ.

ДѢЛОТО НА КЮСТЕНДИЛСКИТѢ ТУРИСТИ

Отъ **М. Киселички**

Голѣмиятъ подемъ на туристическото дѣло следъ последната война засегна и Кюстендилъ, чието будно гражданство не остана глухо къмъ подетия наново зовъ на Щастливеца — да опознаемъ и обикнемъ Родината си.

Поставенъ въ географско положение всрѣдъ лабиринтъ отъ планини — Осоговската, Конявската, Рила и тия отъ Краището, макаръ голѣма часть отъ последнитѣ по силата на „мирнитѣ договори“ да бѣха насилствено откѫснати, Кюстендилъ, съ останалия си планински свѣтъ, представлява интересенъ туристически обектъ.

Отъ гледна точка на горното; отъ чувство на съзнание за положително обществено творчество; отъ необходимость за каляване волята, духа и физиката на новитѣ поколѣния, за внедряване нова вѣра за по-свѣтли бѫднини на Родината ни, изградени съ сили, почерпени отъ винаги ободряващата българска планина — кюстендилци — на брой 19 души, по покана на Централното настоятелство на БТД — образуваха на 1 мартъ 1922 година Кюстендилското туристическо дружество „Осоговецъ“, впоследствие преименувано — клонъ „Осогово“ отъ БТС, като избраха настоятелство съ председатель Йорданъ Захариевъ, бившъ директоръ на смѣсена гимназия.

Първитѣ години на младото дружество протичатъ въ организационна дейность — записватъ се членове измежду срѣдитѣ на чиновници, учители, търговци и др. свободни професии. Уреждатъ се често излети, посещавани отъ членове и гости.

Сѫществуването, обаче, на много други културно-просвѣтни дружества въ града, които следъ войната се пробуждатъ къмъ новъ животъ, кѫдето членуватъ и членоветѣ на туристическото дружество, не дава възможность на последнитѣ да съсрѣдоточатъ усилията си въ дейность само въ туристическото дружество, поради което неговата дейность е почти наравно съ тази, проявявана отъ другитѣ дружества въ града ни.

Освенъ това, особеното положение на града ни следъ войната — бидейки срѣдище на многобройни бѣжанци отъ Македония и Босилеградско, отклоняватъ до голѣма степень вниманието на туристическитѣ дейци и въ грижи за бѣжанцитѣ.

Въпрѣки това, обаче, дружеството просѫществува до 1925 година, когато се подема инициативата на юношитѣ туристи — за построяване туристическа хижа въ Осоговския балканъ.

Тази идея за материално творчество въ планината се прегръща съ любовь отъ членоветѣ на туристическото дружество, които съ ентусиазъмъ и упоритость безшумно отправятъ своитѣ грижи и внимание за нейното реализиране. Веднажъ поставена задачата за изпълнение, тя дава импулсъ за организационенъ животъ въ дружеството, като членовстѣ му нарастватъ до 103 души. Събиратъ се срѣдства, извършватъ се подготвителнитѣ работи и на м. юний 1927 г., при стечение на много членове и гости — се полага основниятъ камъкъ на хижа „Осогово“ на мѣстностьта „Плавилото“ въ Осоговския балканъ. Почва интензивна работа по строежа. По мѫчителния пѫть отъ града до строящата се хижа, праздникъ или дѣлникъ, презъ деня или нощьта, пѫтуватъ членове на дружеството, нагърбили тежки раници, за да бѫдатъ тамъ въ планината, за да предложатъ своитѣ сили при градежа на хижата. Идватъ и предлагатъ своитѣ сили и мнозина гости — приятели на планината, за да се увѣрятъ, че действително се строи хижа-домъ въ планината, която ще дава сигуренъ подслонъ на бродника туристъ и изненадания отъ буря уморенъ пѫтникъ.

Много трудъ и усилия, грижи и любовь отдаваха дейцитѣ по строежа на хижата и само надеждата за очакваната радость отъ съзнателно изпълнения дългъ — отъ резултатно завършената задача — ги вдъхновяваше и укрепваше въ силитѣ имъ, за да отминаватъ съ мълчание честитѣ подигравки, каквито мнозина — ненарушаващи спокойствието си въ града, отправяха къмъ тѣхъ: . . . „щуриститѣ пощурѣли — хижа въ планината ще правятъ; хора безъ работа“ и т. н.

Упоритостьта, обаче, на хората, калени всрѣдъ планината и обичащи я, наддѣлѣ надъ всички трудности и хижа „Осогово“, почната

през м. юний 1927 г., бѣ завършена и осветена през м. юлий 1928 г., следъ закриването на конгреса на БТД въ гр. Кюстендилъ.

Презъ 1928 г., м. юлий, дружеството успѣшно организира съюзния конгресъ, посетенъ масово отъ туристи — делегати и гости.

Все по сѫщото време излиза отъ печатъ географскиятъ очеркъ „Осогово" отъ известния туристически деецъ — г. Павелъ Делирадевъ, за чието специално внимание къмъ нащата родна планина „Осогово" кюстендилското дружество го провъзгласи за почетенъ членъ.

За строежа на хижата и изнасянето на съюзния конгресъ бѣха необходими и положени много усилия, което презъ следнитѣ години даде отражение въ дружествения животъ. Умората всрѣдъ неговитѣ членове постепенно намали неговата активна туристическа дейность, което продължава почти до 1936 г., безъ, обаче, да намали интереса къмъ новото току що завършено дѣло — построената хижа. Грижитѣ на настоятелствата и нѣкои членове се насочватъ постоянно къмъ нейното окончателно доуреждане и завършване; обзавеждатъ я съ пружинени легла, бѣлью, одеала, вѫтрешна водна инсталация, телефонна връзка съ града и др. удобства, съ което тя — хижа „Осогово" — заема първо мѣсто всрѣдъ останалитѣ хижи въ насъ, като дава всички удобства на своитѣ посетители туристи и гости отъ града и другаде.

Следъ построяването на хижата, по настояване на дружеството предъ съответнитѣ мѣста — започна залесяването съ борова култура околноститѣ на хижата, които презъ 1938 г. достигатъ надъ 300 декара залесено пространство, съ изгледи ежегодно да бѫде увеличавано до пълното залесяване на цѣлия водосборенъ басеинъ на водитѣ за гр. Кюстендилъ.

Освенъ горното, пакъ по настоявания и грижи на дружеството, се просѣче новиятъ, широкъ, удобенъ пѫть отъ гр. Кюстендилъ — хижата къмъ с. Червена ябълка и Предѣлъ.

Презъ 1936 година, когато дружеството намалява членския си съставъ до 49 души въ настоятелството се избиратъ млади членове, които съ нови сили и ентусиазъмъ тласватъ развитието на дружеството напредъ, като въ дейностьта на дружеството се отбелязва увеличение на броя на членоветѣ — стигатъ цифрата 127 души, закрепва финансово, засилва излетната дейность, обзавежда и поддържа постоянна канцелария и др.

При дружеството презъ 1938 г. се учредява фондъ за туристически домъ, въ който се набиратъ срѣдства.

Сложенъ е въпросътъ за разширяване на хижата, което ще се постигне чрезъ пристрояване и общо преустройство презъ идния строителенъ сезонъ 1940 г.

Интересътъ всрѣдъ членоветѣ къмъ общото туристическо дѣло и частно това на кюстендилското туристическо дружество е повишенъ.

Предстоящо е маркирането на главнитѣ пѫтища въ Осогово по правилата на общата съюзна маркировка.

Отъ основаването си — дружеството винаги е посещавало съюзнитѣ конгреси и реализирало многодневни следконгресни излети изъ Рила, Пиринъ, Витоша, Стара-планина, Срѣдна гора, Родопитѣ и др. планини.

Макаръ и да работи въ единъ откѫснатъ край отъ гледна точка на туристически обектъ, Кюстендилскиятъ клонъ „Осогово" отъ БТС въ своя 18-годишенъ животъ е проявявалъ една многостранна туристическа дейность, която заслужено трѣбва да го постави въ първитѣ мѣста всрѣдъ клоноветѣ на БТС, особено що се отнася до неговото материално творчество въ планината.

Хижата, залесяванията, пѫтьтъ и др. постижения — дѣло на задружни усилия на кюстендилскитѣ туристи — красноречиво говорятъ за горното.

На челно мѣсто стои туристическото дружество и въ редицата на многото културнопросвѣтни дружества въ града ни, тъй като членоветѣ му сѫ изпълнили достойно и съзнателно своя обществен дългъ на българи, калени всрѣдъ стихията на планината и обичащи своята Родина.

ИЗЪ ИСТОРИЯТА НА ТУРИЗМА ВЪ ГРАДЪ СЛИВЕНЪ

Отъ Г. Гюлмезовъ.

Историята на туризма въ Сливенъ не е обширна, но затова пъкъ е свързана съ традиции отъ далечното минало. Неговото начало трѣбва да се търси изъ далечнитѣ страници на отечествената ни история, но оформяването му започва едва следъ освобождението ни. Като всѣко нововъведение въ нашия общественъ животъ, и той изживѣ пжтя си не безъ болки, не безъ конвулсии до закрепването му, както днесъ го виждаме. Но такъвъ е законътъ за еволюцията. Той е общъ: всичко велико е започнато отъ малкото, отъ нищожното.

По своето географско положение Сливенъ е ималъ и всички условия да развие добродетелята: любовьта къмъ родината, къмъ планината. Близкитѣ, красиви и леснодостжпни планини още презъ далечното минало сж оказвали своето благотворно влияние върху духа на населението му. По-после, презъ царуването на Иванъ Асенъ II, Сливенъ и околноститѣ му съ своитѣ 24 църкви и манастири сж известни подъ името Малка Света Гора. При тия църкви и манастири сж ставали събори, народни тържества. Тукъ сж идвали на поклонение: царе, боляри, велможи и народъ отъ всички краища на родината ни. Така народътъ е опознавалъ и изучавалъ земята си.

До преди освобождението ни Синитѣ камъни — изобщо планината, бѣха познати, и то въ твърде ограничени граници, само на дървари, овчари, козари, на група смѣли ловци и на тия, които събираха лишеи по скалитѣ, необходимъ материалъ въ вапцарството за онова време. За всички останали планината бѣше затворена, недостжпна.

За щастие, между назначенитѣ въ токущо освободената ни земя учители — чужденци, въ Сливенъ попадна познатиятъ на българското общество Х. Шкорпилъ, естественикъ, географъ, археологъ, а най-вече голѣмъ любитель на природата. Новоосвободената земя стана второ негово отечество. Той я обикна съ цѣлата си широка славянска душа, преброди я наширъ и надлъжъ и работи изключително за нея до последния си дъхъ.

Още съ пристигането му въ Сливенъ като учитель, неговото набито око на ученъ схваща, че тукъ въ тоя балкански градъ, въ планинитѣ му, за него се открива широко поле за работа. Тихъ, любезенъ, винаги внимателенъ, скоро учительтъ чужденецъ спечелва довѣрието и обичьта на учащи и граждани. Запознава се съ известнитѣ тогава ловци — Киро и Николай Топракчиеви, найдобритѣ познавачи на Балкана. Тѣ му стават водачи, а той — преданъ другарь. Като преподаватель по естественитѣ науки у него се поражда амбиция да създаде и уреди сбирка по естествена история при гимназията. Сбирката расте не съ месеци, а съ дни. Презъ всичкото си свободно време той е изъ планината, ту съ ученицитѣ, ту съ водачитѣ си. Събира минерали, растения, животинчета, вкаменѣлости. Проучва крепости, манастири, събира отъ тѣхъ запазенитѣ ценности. Броди изъ пещеритѣ, проучва стари римски селища и пжтища. Разпитва, обяснява. Въ желанието си всичко да обясни той става любимецъ на всички, които сж имали случайностьта да се срещнатъ и запознаятъ съ него.

Така Х. Шкорпилъ посади въ младежьта чувството на любовь къмъ родната планина, къмъ природата, услуга, която и следъ изживѣнитѣ шестдесеть години не можемъ да отминемъ незабелязано. Отъ тоя моментъ планината, Синитѣ камъни, не бѣха вече страшни, недостжпни. Вратитѣ къмъ тѣхъ, къмъ природата сж широко отворени за всички, въ чийто душа трепти пламъчето на любовьта къмъ нея.

Прослуженитѣ нѣколко години въ Сливенъ допринесоха неоценима, богата жетва на Х. Шкорпилъ. Той обогати нашата едва зародила се научна литература съ ценни трудове, часть отъ които сж посветени изключително на Сливенъ и околностьта му. На него сжщо се дължи и първата геоложска карта на Южна България.

Нека бжде вѣчна паметьта му!

Следъ това не е мжчно да си обяснимъ защо пионеритъ на туризма, какъвто сега разбираме, бѣше учащата се младежь. Семената, които учительтъ Х. Шкорпилъ посѣ въ душитѣ на ученицитѣ, попаднаха въ добра

почва. Жадната за знание и любовь къмъ родината младежь ги възприе и грижливо захрани въ себе си. Началото на туризма бѣ поставено на здрави основи и днесъ върху тѣхъ се градятъ туристическитѣ постижения въ града ни. Но туризъмътъ, какъвто сега го познаваме, за онова далечно минало бѣ нѣщо непознато. Имаше само излети въ часове по гимнастика или пъкъ съ учителя по естествена история. По-после отъ училището се уреждаха излети, но тѣ не достигаха по-далеко отъ близкитѣ до града села и каменовѫглени миии. При тия излети учительтъ по естествена история описваше минерали, растения, посочваше ридове, по които обясняваше строежа на земната кора, причинитѣ за пречупване пластоветѣ и пр. А презъ голѣмата лѣтна ваканция ученицитѣ на групи пребродиха родината ни, опознаваха я и нагледно изучваха отечествената история. Откакъ Балканътъ стана обектъ за излети на младежьта, Синитѣ камъни бѣха сѫщо завладѣни и добре опознати. За тѣхъ, за високитѣ имъ каменни чела, за девственитѣ имъ гори, цвѣтисти полянки и студени извори се говорѣше въ училището и всрѣдъ семейството.

Къмъ 1900 г. се появи цвѣтно-илюстрована картичка, задгранично издание. За насъ тя има двойно значение, а именно, че е първа по рода си и издание на току-що основаното Туристическо дружество „Алеко Константиновъ“ — въ гр. София, и второ, че сюжетитѣ по нея — Чаталка, Вратника, Халката и водопадътъ при Равна рѣка бѣха изгледи отъ Синитѣ камъни. Следъ това до 1905 г. последователно се появиха още нѣколко цвѣтни илюстровани карти — сѫщо съ композиции отъ Синитѣ камъни. Всички тѣзи илюстрации бѣха първитѣ опити да се рекламиратъ красотитѣ на Синитѣ камъни. Макаръ и частна инициатива, тѣ не останаха безъ влияние. Любовьта къмъ родната земя растѣше. Неугасимата ѝ искра вихрено се разнасяше въ всички слоеве на обществото. Неусѣтно, непринудено се образуваха групи отъ чиновници, ученици, сгрупираха се семейства и всички тѣ съ нетърпение очакваха недѣлнитѣ и празднични дни, за да литнатъ къмъ царството на орлитѣ, кѫдето волно да подишатъ чистия балкански въздухъ и спокойно да отдъхнатъ изъ вѣковната гора.

Така, до 1900 г. група любители изкачваха стръмнитѣ пѫтеки на планината. Бродѣха по горитѣ ѝ, катерѣха се по недостѫпнитѣ чукари. Или съ свѣщь въ ржка, „като каещи се грѣшници“, скитаха по галериитѣ на пещеритѣ. Младежьта искаше всичко да види, всичко да опознае, да научи.

При тая безгранична, искрена привързаность къмъ природата, къмъ нейнитѣ красоти, които младежьта вече познаваше, не бѣше трудно да се поставятъ основитѣ на туристическо дружество. И презъ 1901 г. по инициативата на архитектъ Г. Козаровъ се се основа Българското туристическо дружество подъ наименование „Сини камъни“ въ Сливенъ. А на 25, 26 и 27 май 1903 г. — III редовенъ туристически съборъ бѣ свиканъ въ Сливенъ. Съборътъ се се председателствуваше отъ професоръ Ал. Теодоровъ-Баланъ. Отъ тоя моментъ се зароди, заживѣ и закрепна туризъмътъ въ Сли-

венъ, като организация съ цель, планъ и отговорности. Макаръ и набързо, неподготвено за организационенъ животъ, дружеството завзе мѣстото си въ Туристическата организация на страната ни. Изживѣ трудния си пжть и допринесе твърде много за по-нататъшния развой на туризма у насъ. На него се дължи сжщо така и постройката на първата туристическа хижа въ страната ни. Съ голѣмъ трудъ и жертви за онова време — 1902 г., хижата бѣ изградена на около 30 метра северо-западно отъ Орловия изворъ и пригодена за нощуване на около 40 души. Но . . . настана балканската война. Хижата бѣ предоставена на „особнитѣ“ грижи на козари, овчари и дървари. Когато презъ есеньта на 1913 г. група излетници посетиха долината, отъ хижата и поменъ нѣмаше. Така безъ съвѣсть, безъ отговорность бѣ унищоженъ първиятъ въ страната ни починъ за хижестроителство.

Къмъ края на 1915 г. въ Сливенъ се основа юношеско туристическо дружество — клонъ отъ ЮТС, съ наименование: Юношко туристическо дружество „Сини камъни“. Отъ тоя моментъ въ Сливенъ заживѣха две туристически дружества.

Следъ войнитѣ дружеството на ЮТС прояви животъ, работа. Но това на БТД — „Сини камъни“ замрѣ. Тая апатия къмъ дружества, къмъ организации не бѣ проявена само въ Сливенъ. Като последица отъ дветѣ войни тя наложи своя печатъ на разложение, на безразличие. Но и то се изживѣ. Съ съдействието на група любители на планината презъ 1923 година се основа Туристическо дружество „Българка“ въ Сливенъ. Отъ тоя моментъ въ града ни се очертаха и заживѣха две туристически дружества съ общи цели и стремежи.

Дружеството на юношитѣ заживѣ по-интензивенъ животъ. Устройваха се излети, литературно-музикални вечеринки — срещи. Презъ лѣтото, а именно на 21, 22 и 23 юлий 1928 г. въ Сливенъ се състоя XV редовенъ конгресъ на ЮТС, на който присжтствуваха около 1000 души гости и излетници. Третиятъ день отъ конгреса се състоя въ Синитѣ камъни — мѣстностьта Равна рѣка, за която цель тамъ бѣха построени специални палатки.

На 20 май 1930 г. въ Сливенъ стана първото общо събрание на комитета по постройка хижа въ Сливенския Балканъ. На това събрание присжтствуваха представители отъ БТД — клонъ „Българка,“ ЮТС — клонъ „Сини камъни“, и дружество „Лесъ“ Отъ тоя моментъ дветѣ туристически дружества заживѣха съ мисъльта — да видятъ осжществена идеята за хижа въ масива на Синитѣ камъни. За цельта се състави първиятъ въ страната ни пжтеводитель, като се изключи издаениятъ презъ 1907 г. такъвъ на В. Търновския клонъ „Трапезица“, на градъ Сливенъ и околностьта му. Сумитѣ отъ пжтеводителя бѣха предназначени за постройка на хижа.

Така безъ нѣкаква особна плодовита дейность прочете животътъ на БТД — клонъ „Българка“. Съ изключение на нѣколко вечеринки, нѣколко еднодневни излети дружеството нищо повече не прояви. Новиятъ има пулсъ за работа се прояви презъ 1933 г. когато се повдигна въпросътъ за постройки на учителска почивна станция въ Синитѣ камъни. Но за разрешение на постройката, стойностьта на която се пресмѣташе надъ 6—7 милиона лева, необходимо бѣ преди всичко удобенъ коларски пжть до мѣстото на строежа. Тоя въпросъ интересуваше много Министерството на народното просвѣщение. Запитана Сливенската община, нейниятъ отго-

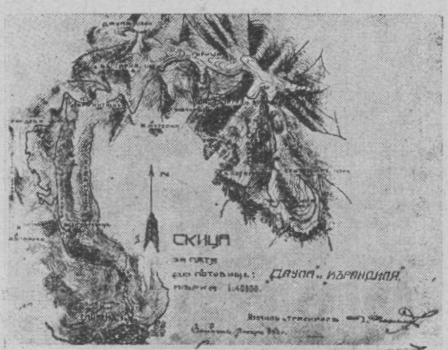

воръ бѣ кратъкъ, ясенъ и изчерпателенъ: пжтьтъ е въ постройка, въ началото на м. септември т. г. (1933 г). сжщиятъ ще е готовъ до мѣстото на постройката. А пжть нѣмаше. Имаше само стръмни, тѣсни дървърски пжтеки. Но това не стресна туриститѣ, любителитѣ и всички, които милѣеха за красотата на планината. Дѣлото бѣ общогражданско. Въ тѣхна подкрепа бѣха общината, общинскиятъ съветъ, икономическото дружество

въ Сливенъ и цѣлото гражданство. Голѣма заслуга въ дѣлото се пада на г. П. Драгиевъ — тогавашниятъ началникъ на Бургаското трудово бюро. Пѫтьтъ при всичката му сложность въ терена бѣ проученъ и работитѣ по откриването му започнати отъ група арестанти отъ Сливенския окрѫженъ затворъ. Групата бѣ отъ 50—60 души. По-после къмъ къмъ тѣхъ се присъедини трудова група отъ 80—100 човѣка. Прѣчки при работата, както морални, така и материални, имаше много и отъ най-разнообразно естество. Но тѣ бѣха преодолѣни и на 20 септември 1933 г. къмъ 11 часа преди пладне, първитѣ автомобилъ и камионетка съ група туристи, любители и граждани, изпъкнаха на историческия Орловъ изворъ. Откриване автомобилния пѫть дойде да потвърди за лишенъ пѫть, че когато желанието е силно и сплотеностьта здрава, нѣма прѣчки, които да не бѫдатъ превъзмогнати. И това, което преди 3—4 месеца бѣ мечта — желание, вече бѣ фактъ. Пѫть за автомобилъ по масива на Синитѣ камъни вече имаше. Презъ вѣковнитѣ гори и цвѣтисти поляни на Гириша, Черитѣ камъни, по които нѣкога бродѣха широкороги елени и тънконоги сърни, днесъ пробѣгватъ автомобили. А горскитѣ усои, които ознаваха само рева на звѣроветѣ, днесъ, се огласяватъ отъ гласа на сиренитѣ по колитѣ.

Новопрокараниятъ пѫть има и ще има голѣмо значение за лѣтовищния животъ на БТС — клонъ „Българка“ и ЮТС — клонъ „Синитѣ камъни“. Почти всички обекти за бѫдещитѣ лѣтовища по масива на Синитѣ камъни сѫ въ зависимость отъ новопрокарания пѫть. Обаче лѣтовище Карандиля, презъ което минава пѫтьтъ, почувствува най-вече облагитѣ му. Строежитѣ по него станаха възможни и по-лесно изпълняеми, нѣщо повече: замисли се построяване на хижа въ тая долина, която отъ редица години бѣ се оформила като лѣтовище. За нейта съ протоколъ отъ 17. VII. 1935 г. Сливенскиятъ общински съветъ при единодушно решение отстѫпи за вѣчно ползуване мѣстностьта Карандиля на БТС — „Българка“ и ЮТС — клонъ „Сини камъни въ Сливенъ. Веднага следъ това се пристѫпи къмъ изработване на благоустройственъ планъ на лѣтовището. Долината бѣ парцелирана и парцелитѣ раздадени. И като резултатъ отъ всичко това въ горния край на долината върху огрѣния отъ слънцето ридъ днесъ се издига хижата на сдруженитѣ туристи въ Сливенъ.

Така туриститѣ отъ Сливенъ поставиха основата на собственото си лѣтовище, всрѣдъ което безъ шумъ, безъ спорове се изгради тъй много желаната хижа, чийто освещаване стана на 9 юлий т. г. Сега тѣ заслужено ще заематъ мѣстото, което по право имъ се пада въ туристическото движение. Извършеното досега е залогъ за успѣха на работата, която тепърва имъ предстои за уредбата на Карандиля и общо лѣтовищата въ Синитѣ камъни. Тѣмъ предстоятъ: залесяване обезлесенитѣ ридове, коригиране и поддържане въ изправность сѫществуващитѣ пѫтеки, а сѫщо и на главния автомобиленъ пѫть. Налага се проучване на Хайдушката пѫтека, като стръмнитѣ ѝ уклони се намалятъ. По тоя начинъ ще се улесни значително съобщението на града съ лѣтовището. Належащо е и водоснабдяването на Карандиля съ часть отъ водата на Учителската почивна станция. Необходима е и маркировка на цѣлия Сливенски Балканъ. Най-после време е да се замислимъ и за постройката на наблюдателница въ масива на Синитѣ камъни, която ще е отъ голѣмо значение за проучване вѣтроветѣ по Източния Балканъ. Нека не се забравя, че всѣко начало е трудно, но затова пъкъ постигнатитѣ съ трудъ постижения сѫ морална отплата за жертвитѣ, сторени по него.

Ето накратко пѫтьтъ, по който се разви, закрепна и заживѣ туризмътъ въ Сливенъ, съ неговитѣ застои, завои и постижения. Нека той послужи за поука на тия, които идатъ следъ насъ.

ПЛОВДИВЪ И ТУРИЗЪМЪТЪ

Отъ **Д-ръ В. Пѣевъ**

Най-стариятъ градъ въ предѣлитѣ на родината, признатиятъ водачъ въ борбитѣ за духовното и политическо освобождение на българското племе, покритъ съ мистиката на миналата слава, на духовно и материално величие, съ отворени обятия посрещна идеята на нашия приснопаметенъ учитель Алеко за да се похвали, че има единъ представитель въ втората столица на България, единъ упоритъ и преданъ радетель на туристическата идея, единъ неуморимъ ратникъ на нейното тържество. „Калояновъ връхъ“ стана единъ отъ главнитѣ стълбове на Съюза. Ние не ще споменемъ за неговото значение въ

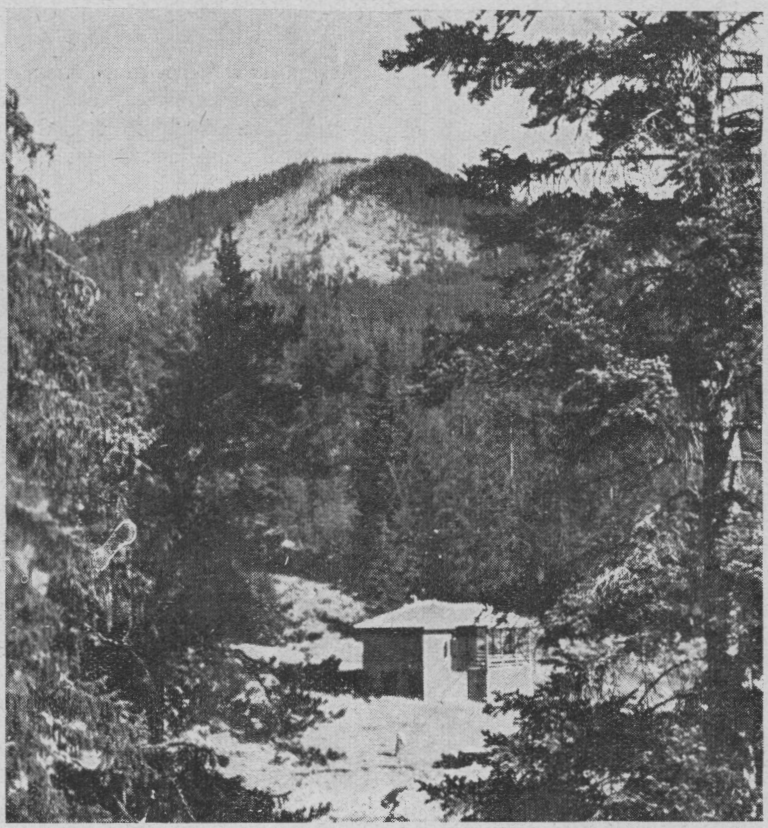

Хижа „Чуднитѣ мостове“

организиране на туристическитѣ инициативи. Скоро следъ основаването на Софийското д-во „Алеко“ група интелектуалци (директори, лѣкари, учители, инженери, адвокати) образуватъ Пловдивския клонъ на БТС, като го именуватъ „Калояновъ връхъ“ (на името на едноименния връхъ въ Родопитѣ надъ с. Марково, 12 клм. южно отъ града, съ височина 800 м. надъ морското равнище).

Отъ тогава ето вече 40 години БТС може съюзната дейность, добила толкова блѣскави постижения за Родината. Ще се задоволимъ да подчертаемъ само онази роля, която изигра въ културния подемъ на нашия хубавъ Пловдивъ, претърпѣлъ въ своето културно развитие толкова сътресения и мжчнотии, било поради индиферентностьта, съ която се отнасяше централната власть къмъ неговитѣ въпиещи нужди, било поради приижданото нѣколкократно на внушителни маси полугра-

мотни, по-низкокултурни бѣжанци, било поради стихийни, стопански и природни бедствия, които отвлѣкоха цѣлото внимание въ материално възстановяване.

Презъ цѣлия свой животъ „Калояновъ връхъ“ остава една идеалистична организация, която зарегистрира ценни придобивки въ културния животъ на Пловдивъ. Въ рѫцетѣ все на просвѣтени хора, тя наложи туристическата идея въ нейната необходимость за културния напредъкъ на голѣмия градъ. Докато излетната дейность бѣ лична инициатива, проагитирвана винаги съ много позиви и агитационенъ шумъ, сега отъ 10—15 години съ затаена радость старитѣ труженици се любуватъ на масовото (цѣли влакове) използуване на празднични дни отъ всички слоеве на населението, за да реализиратъ единъ по-близъкъ или по-далеченъ излетъ. Една непреодолима спънка сѫ оскѫдднитѣ съобщителни срѣдства до планинитѣ и затова се отиваше съ влакъ до близкитѣ полски гари (Кричимъ, Катуница, Садово и др.), но съ откриване Асеновградската, Панагюрската и Пещерска линии движението взема още по-масовъ характеръ. Не че всички излетници сѫ организирани туристи, но излетницитѣ сѫ осмислени, одухотворени съ очевидния стремежъ за по-близко общуване съ природата и докато въ миналото се смѣеха на насъ, нарамили раницитѣ съ устремъ къмъ върха, днесъ всѣки гледа да се похвали съ нѣкое свое туристическо постижение, говори съ възторгъ за своитѣ излети.

Нека признаемъ, нашиятъ най-сигуренъ методъ за въздействие бѣ личниятъ примѣръ чрезъ организиране винаги смислени и красиви излети. Безъ злоупотрѣбление съ свободата, безъ пресилване и рискове, винаги съ пѣсни и смѣхъ. Но деятелностьта на „Калояновъ връхъ“ не се ограничаваше съ това; многото сказки и беседи, изнесени отъ негово име, вечеринкитѣ и забавитѣ сѫ били винаги пропити съ високъ духъ и настроение.

Престижътъ на „Калояновъ връхъ“ въ града е безспоренъ. Достатъчно е да споменемъ, че когато стана въпросъ за организиране „Дома на културата и просвѣтата“, дружеството ни бѣ поканено да вземе живо участие и способствува за реализиране на тази идея, като този домъ обедини дружествата на Просвѣтния съюзъ, лѣкаритѣ, инженеръ-архитектитѣ, художницитѣ и артиститѣ. Неговитѣ членове сѫ отъ елита на всички слоеве на пловдивското общество, това сѫ най-преданнитѣ идеалисти.

Така „Калояновъ връхъ“ се сдоби съ чудесенъ домъ — „Дома на културата и просвѣтата“, въ центъра на града, съ добре уредени канцеларии, салони за вечеринки, сказки, изложби и първокласенъ бюфетъ за всички времена.

Но не по-малко забележителни сѫ и материалнитѣ придобивки на „Калояновъ връхъ“. Той взема живо участие при изграждането на Мусаленската хижа, за което има братската признателность на Самоковци, на Бѣлмекенската „К. Панайодовъ“, „Юмрукъ-чалската„ и дори на ловни, каквато е „Бряющица“. Съ съдействието на Карловския клонъ строи Юмрукъ-чалския заслонъ. Построи уютната и красива хижа „Чуднитѣ мостове“ при „Еръ-кюприя“, подъ върха „Персенкъ“, за да може всѣки туристъ да посети това чудо на природата, съ което е надарена България. А сега, на 24 клм. южно отъ града, върху преднитѣ вериги на Родопитѣ, въ мѣстностьта „Юрукъ-аланъ“ (около 1200 м. надъ м. р.) строи х. „Здравецъ“. Върху една площь около 200 кв. м. вече сѫ издигнати стенитѣ на първия и втори етажи подъ рѫководството на настоятелството и хижестроителния комитетъ, който замисля вече освещаването ѝ. За дома, дветѣ хижи, заслона и материалната подкрепа на толкова други хижи „Калояновъ връхъ“ изразходва близо 500,000 лева, събрани презъ последнитѣ 10—12 години.

Така дружеството разкри широко пѫтя за тържеството на туристическитѣ идеали. Събуди ги въ интересъ на гражданството къмъ дивната природа на Родината, създаде възможность да я опознаятъ, обикнатъ беззаветно и служатъ преданно за културния и материалния напредъкъ на България.

30 ГОДИНИ „РИЛСКИ ЕЗЕРА“

Отъ **А. Меджидиевъ**

Една измежду най-старитѣ и най-дейнитѣ културно-просвѣтни организации въ гр. Дупница е туристическата. Тя е плодъ на голѣмото въздействие на близката величествена Рила-планина. Знайно е, че на 23. VII. 1899 година се слага началото на организирания български туризъмъ, а Дупнишкиятъ клонъ „Рилски езера“ отъ БТС започва своята работа съ учредителното си събрание на 12. IV. 1909 година. Разпространитель на туристическата идея е Никола С. Додовъ, сподвижникъ на Алеко. Животътъ на „Рилски езера“ започва съ 44 организирани туристи. Дейностьта имъ е била голѣма, завидна и презъ 1912 година изнасятъ XII редовенъ туристически съборъ, който е билъ изразъ на голѣмъ туристически напредъкъ изъ рилския край. Това сж първитѣ години на българския туризъмъ, когато той бързо се закрепва изъ различнитѣ части на страната, бързо възприеманъ отъ българската интелигенция, затова нѣкои съ право наричатъ туристическата организация елитна.

Възрастнитѣ туристи бързо бѣха последвани отъ учащата се младежь, която се организира въ свое юношеско туристическо дружество още въ 1911 година.

Животътъ на туризма въ Дупница бѣше много буенъ до войната, но последната спира неговата дейность, когато всички туристи трѣбваше да дадатъ своята дань на Родината въ дни на тежки изпитания. Ученицитѣ-туристи, обаче, и презъ тѣзи страхотни и сждбоносни дни не спираха своята дейность.

Хижа „Скакавица“

На 1 августъ 1919 година, когато настжпиха спокойни дни, радетелитѣ за родната природа не забравиха своята туристическа организация. Тѣ възобновиха клона „Рилски езера“, който и днесъ стои на преднатa линия въ редоветѣ на българския туризъмъ.

Съ небивалъ ентусиазъмъ се заработва за постройката на първата туристическа хижа въ България, която на 1922 година събира на своето освещаване туриститѣ отъ цѣлата страна. Хижа „Скакавица“ е първиятъ паметникъ на туристическото творчество въ

недрата на роднитѣ планини. Тя е майката-туристическа хижа въ България, която по-късно намѣри свои сътрудници — хижи и заслони изъ най-красивитѣ кжтове на роднитѣ планини. Нейнитѣ пламенни инициатори Никола С. Додовъ и Д-ръ Иванъ Хр. Лабутовъ не сж вече между живитѣ, но дѣлото имъ ще говори на следващитѣ поколѣния за себеотрицанието, съ което трѣбва да се служи на българската природа и изобщо на България. Тази хижа се оказа недостатъчна да приема поклонницигѣ на Великата Рилска пустиня, което обстоятелство наложи постройката на малката хижа презъ 1931 година. Тази хижа-първенецъ е построена при Седемтѣ Рилски езера на 1870 м. надморска височина и едвали има български туристъ, който да не е миналъ презъ нея. Много добре е обзаведена съ постояненъ назачъ. Тя е вѣренъ стражъ на българския туризъмъ срѣдъ най-величествената българска планина. Тази хижа струва на клона къмъ 400,000 лева.

Презъ 1932 година клонътъ изнесе XXV редовенъ съюзенъ съборъ, който бѣше изразъ на туристическата мощь и отново подчерта значението на Дупница като туристически центъръ и изходно мѣсто за Рила-планина.

Дейностьта на дупнишкитѣ туристи не спира до тукъ. Тѣ намиратъ, че Дупница трѣбва да има свой туристически домъ. Съ неимовѣрни усилия и рѣдъкъ ентусиазъмъ на тогавашния председатель, сега покойникъ, Д-ръ Ив. Лабутовъ, презъ 1933, 1934, 1935 и 1936 години се изгради туристическиятъ домъ срѣдъ най-красивата часть на града — Градската градина. Това е величествената сграда отъ 120 кв. м. и 80 кв.м. тераси, два етажа и наблюдателна кула, отъ която се откриватъ красиви изгледи къмъ града и Рила-планина. Този домъ струва на клона 700,000 лева. Има салонъ и добре обзаведена туристическа спалня. Представлява истинска гордость на дупнишкитѣ туристи и гражданство. Последното винаги е давало съ готовность своята широка материална и морална подкрепа на туриститѣ, защото сж доказвали своята творческа дейность.

Презъ това лѣто клонътъ сложи 250 м. телено вжже при 7-тѣ Рилски езера, съ което да се улесни преминаването на планината презъ зимата и да се свърже хижа „Скакавица“ съ новостроящия се заслонъ въ мѣстностьта Пазаръ дере. Това вжже струва на клона къмъ 10.000 л.

Всѣко лѣто, отъ осемь години насамъ, при езерото „Паничище“ клонътъ урежда свое туристическо лѣтовище, посещавано отъ десетки семейства. Представлява грамадни поляни, съ голѣми борови гори и красиво малко езеро въ срѣдата.

Тази година дупнишкитѣ туристи изгубиха своя незамѣнимъ другарь д-ръ Иванъ Лабутовъ. Неговото мѣсто за дълги години ще остане незаето. Но затова пъкъ туриститѣ и приятелитѣ му събраха помежду си 30,000 лева и още тази есень ще бжде сложенъ бюстъ-паметникъ при туристическия домъ. Това е изразъ на силно развито туристическо другарство и признателность къмъ дѣлото на родния туризъмъ.

БТС възложи на клона постройката на съюзния юбилеенъ заслонъ въ мѣстностьта „Пазаръ-дере“ въ Дупнишка Рила-планина. Дупнишкитѣ туристи приеха това съ желание и съ ентусиазъмъ ще го изпълнятъ. Неговото освещаване ще бжде на юбилейния съборъ. Ето накратко дѣлата на туристическа Дупница въ единъ периодъ отъ 30 години. Тя записа свѣтли страници въ историята на българския туризъмъ въ продължение на три десетилѣтия въ града и срѣдъ дивно красивата Рила.

Тя твори съ небивалъ ентусиазъмъ всичко онова, което допринася за популяризирането на красивата българска природа. Затова клонътъ издаде свой периодиченъ листъ „Рилски езера“, издаде „Възпоменателенъ сборникъ“ на клона по случай освещаването на туристическия домъ на 1937 година. За пропаганда отпечата и брошура „Дупница — лѣтовища, стопанство и култура“ въ 3,000 екземпляра.

Вѣрни на своята обичь къмъ роднитѣ планини, „Рилски езера“ ще пребждатъ.

РАЗВОЙ НА ТУРИСТИЧЕСКОТО ДВИЖЕНИЕ ВЪ КАРЛОВО

Отъ Христо Г. Фърговъ

Често пѫти отъ нашитѣ другари гости чуваме, какво ние карловци сме по рождение туристи. И наистина, рѣдко има градъ въ България, надъ който тъй близко, стръмно и високо да се възправя истинска стена отъ планина, както е случаятъ съ нашия градъ, сгушенъ подъ крилото на най-скѫпата и най-любима българска планина „Бащицата старъ Балканъ". И то подъ най-дивната и най-непристѫпна часть, кѫдето още отъ преди вѣкове властвуватъ балканскитѣ исполини: Амбарица, Купенътъ и първенецътъ Юмрукъ-чалъ, обвили въ мъгливъ плащъ своитѣ вѣковѣчни тайни. Тамъ, кѫдето всѣки ручей нашепва една легенда, всѣка скала сочи на единъ подвигъ, всѣка пропасть крие една тайна. Тази часть отъ родния Балканъ, всрѣдъ която все още живѣе споменътъ за стотицитѣ и хиляди, знайни и незнайни борци за правда и свобода, начело съ приказния Крали Марко, хвъркатиятъ Филипъ Тотю, славниятъ Панайотъ войвода съ неговия храбръ знаменосецъ и отпосле Апостолътъ на свободата Василъ Левски, великиятъ поетъ и революционеръ Хр. Ботйовъ и др. И мѫчно ли е да се обясни днесъ онова незадушимо желание, онзи несъкрушимъ духъ, онази непреклонна воля, които проявиха въ недалечното робско минало старитѣ карловци, за да създадатъ отъ този почти турски градъ срѣдище на материална култура и огнище на народното свѣстяване, откѫдето излѣзоха гениятъ на българската революция Левски, първиятъ български вестникарь д-ръ Ив. Богоровъ, ненадминатиятъ всенароденъ благодетель Ев. Георгиевъ и плеада народни будители, борци за свобода и творци на българската стопанска и духовна мощь? Не бѣше ли Балканътъ, който великодушно отдаваше своитѣ богатства, своята сила, своя духъ и своята бащинска благословия на това свето народно дѣло?..

Тъй бѣше преди освобождението. Така близко и неразривно бѣха свързани въ онази тъмна епоха планина и народъ! Свързани за борба на животъ и на смърть. И краятъ на тази борба бѣ освобождението на България, когато освободениятъ български духъ наново литна къмъ далечни и свѣтли простори, а роднитѣ планини за моментъ като чели се усамотиха въ мълчанието на своята предвѣчна тайственость, въ очакване на нѣщо ново, което идваше, което трѣбваше да дойде.. А новото, което идваше, бѣха новитѣ отношения, новата дружба и новото преклонение, които дължеше свободниятъ вече българинъ къмъ своитѣ вѣковни закрилници. Това бѣше българското туристическо движение, вдъхновявано отъ безсмъртния Алеко... И станаха роднитѣ планини изворъ на здраве, радость и любовь, храмъ на чистата красота и символъ на свобода и независимость!..

Като се иматъ предвидъ изтъкнатитѣ погоре исторически връзки между Балкана и Карлово, може смѣло да се предположи, че нашиятъ градъ, който още въ турско време брои измежду своята интелигенция и люде добре запознати съ западноевропейската култура, следъ освобождението сигурно щѣше да бѫде поне единъ отъ първитѣ, ако ли не и пръвъ ратникъ на туристическото движение въ България. Обаче, както е исторически известно, карловци изкупиха свободата си на много скѫпа цена. Близо 800 души, между които почти всички духовни и стопански първенци, загинаха, завидното благосъстояние на единъ цвѣтущъ 14-хиляденъ градъ изчезна почти за мигъ, а поради настѫпилитѣ нови политически и икономически условия Карлово доскоро личеше въ списъка на изостаналитѣ, западналитѣ, а да не кажемъ и „забравенитѣ" исторически наши градчета.

Все пакъ по предание, по задължение, та и по необходимость карловци никога не скѫсаха връзка съ родния Балканъ, защото като чели и следъ освобождението тѣ единствено въ него виждаха, търсѣха и намираха сили, надежда и упование да издържатъ новата и по-страшна борба за сѫществуване и стопанско превъзмогване. Та нали и сега пакъ само той имъ оставаше вѣренъ закрилникъ и помощникъ, предлагайки, както всѣкога, своитѣ неоценими красоти и богатства! И наредъ съ овчари, дървари, ловци, рибари, билкари и иманяри ние виждаме още отъ най-рано време да посещаватъ Балкана и

люде, които нѣматъ никакви стопански отношения къмъ него, а идватъ само отъ любовь къмъ красивото, за душевно удоволствие, за отмора на тѣлото. Това сж тъй наречените „балканджии" или туристи отъ „старата школа", каквито сж и досега всички здрави и жизнерадостни карловци, неорганизирани още въ мѣстното туристическо дружество. Забележително е, че още въ 1898 г. тукъ имаше вече и наченки отъ хижестроителство по личния починъ на виденъ карловски общественикъ: въ Карловския Балканъ се построява каменна сграда, която служи изключително за излетуване и лѣтуване...

Въ отговоръ на позива, издаденъ отъ първото българско туристическо дружество „Ал. Константиновъ" въ София и отправенъ до всички краища на България за образуване на клонове, на 16 май 1902 година въ Карлово се основава такъвъ подъ названието „Купенътъ", около който се обединяватъ почти всички по-издигнати карловци. Новиятъ клонъ, освенъ чисто туристически цели и задачи, предвижда въ устава си и създаване и поддържане на отдѣлитѣ: „украсителенъ, насърдчение гостуването, фотографски, велосипедски, археоложски и др., изобщо програма, явно неизпълнима при тогавашното икономическо състояние на западнало и обезлюдено Карлово. Следъ двегодишно сжществуване клонътъ заглъхва, като все пакъ успѣва да насочи вниманието на своитѣ членове и карловци къмъ планомѣрна излетна дейность за посещение и опознаване историческитѣ паметници и природнитѣ красоти на Стрѣмската розова долина и Балкана. И отъ тогава до 1913 година наново продължава периодътъ на „балканджийството", но вече значително по-осъзнато и облагородено. Балканътъ става обектъ за масово излетуване и лѣтуване.

Тутакси трѣбва да се отбележи, обаче, какво презъ сжщия периодъ отъ време, а особено къмъ края, поради балканската война, мнозинството отъ провинциалнитѣ туристически дружества не проявяватъ животъ.

Презъ 1908 г. въ Русе се основа първото ученическо туристическо дружество, което роди идеята за юношеско туристическо движение въ България. Тази идея прониква между ученицитѣ на Карловската непълна гимназия и на 5 октомврий 1913 година въ Карлово се основава шестиятъ по редъ клонъ отъ ЮТС въ България, подъ название „Юмрукъ чалъ", който отначало работи почти „нелегално", тъй като отношенията на училищната управа къмъ членоветѣ ученици сж неприязнени. Първитѣ събрания сж тайни, а излетитѣ неофициални, но скоро следъ това движението се „легализира" и крачи бързо напредъ. Тукъ трѣбва да се изтъкнатъ и голѣмитѣ заслуги на двамата русенци Христо Стояновъ и Хелмутъ Броксъ, които по това време като „емигранти" учатъ въ мѣстната непълна гимназия.

Следъ общата война, първи отъ всички дружества въ Карлово се окопитватъ юношитѣ-туристи. Започватъ съ излети, продължаватъ съ утра, вечеринки и театрални представления (по едно време образуватъ театрална трупа, която обикаля околнитѣ градчета) и цѣлиятъ приходъ отива въ новоосновяния фондъ за постройка хижа въ Карловския Балканъ. Въ 1922 година този фондъ е достатъчно нарастналъ, мѣстото на хижата избрано и къмъ края на лѣтото става тържественото полагане основния камъкъ въ присжтствието на множество туристи и граждани.

По това време БТД и изобщо туристическото дѣло въ България е въ възходъ — възрастни туристи и юноши, макаръ и отдѣлно, започватъ навсѣкжде задружна работа. Ето защо на Гергьовденъ 1923 г. възрастнитѣ вече юноши-туристи въ Карлово, заедно съ много любители граждани, образуватъ клонъ отъ БТД подъ име „Юмрукъ-чалъ" и, подкрепени безрезервно отъ останалитѣ юноши-туристи, продължаватъ съ сжщата упоритость и устремъ. И на Петровдень 1926 г., всрѣдъ най-дивата, но и най-живописна часть на Карловския Балканъ, се извърши още по-тържествено освещаването на първата туристическа хижа въ Старапланина, въ присжтствието на хиляди ентусиазирани граждани и туристи отъ цѣла България... Тази хижа носи името на Балканския първенецъ — „Юмрукъ-чалъ".

Презъ 1927 година Карловската община, преценявайки достойно дѣлото на карловскитѣ туристи, сама отстжпва изоставената и грохнала горска барака при водослива на Малката и Голѣмата рѣки и още сжщата година Карловскиятъ Балканъ се украсява още съ една хижа — „Хубавецъ".

Презъ пролѣтьта на 1933 година карлов-

скитѣ туристи подематъ новъ починъ — постройка на туристически домъ въ Карлово, върху отпустнатото отъ училищното настоятелство мѣсто край парка на „Евлогий Георгиевъ", но тукъ се намѣсва злокобната ржка на невежеството и егоизма — хижа „Юмрукъ-чалъ", гордостьта на туристи и карловци, биде опожарена — изгорѣ отъ основи! И тогава стана нѣщо нечувано и невиждано не само въ Карлово! Карловскитѣ туристи, следъ като сами уловиха престжпника и го предадоха на правосждието, затаиха дълбоко въ сърдцата си своята мжка, напрегнаха наново мишци и съ помощьта на карловци и туристи отъ цѣла България, върху основитѣ на изгорѣлата хижа, само за едно лѣто построиха нова хижа „Юмрукъ-чалъ", по-голѣма, по-здрава и по-хубава.

Презъ лѣтото на 1936 г., съ материалната подкрепа на Пловдивското туристическо дружество карловци осжществиха още една мечта съ постройката на високопланинския заслонъ на върхъ Балкана, подъ самия Юмрукъ-чалъ. Днесъ най-негостоприемниятъ върхъ на Балкана е достжпенъ за всички. . . .

Тази година въ изпълнение конгреснитѣ решения, подъ ржководството на Централното настоятелство, карловскитѣ туристи предприеха маркирането на пжтя отъ гр. Карлово до върхъ Юмрукъ-чалъ. Съ това се поставя началото на официалната и окончателна маркировка на пжтищата въ Балкана. . . .

Днесъ Карловскиятъ клонъ „Юмрукъ-чалъ" отъ БТС обединява благороднитѣ усилия на

Хижа „Юмрукъ чалъ"

120 възрастни членове и 60 юноши отъ секцията при мѣстното Срѣдно техническо училище. Обаче въ сжщото време той има задъ себе си моралната и материална подкрепа на официалнитѣ власти и цѣлото карловско гражданство, защото неговата 16-годишна дейность е била винаги и отъ всички правилно преценявана.

Презъ този периодъ отъ време карловскитѣ туристи, като организация, всѣкога сж били начело и въ първитѣ редове за постигане всички начинания и мѣроприятия, це-

лещи културно-стопанското издигане на родния градъ. Така: при всички благоустройствени, залесителни, украсителни инициативи, предприемани отъ съответнитѣ власти, тѣ първи сѫ се притичвали спонтанно и непринудено да дадатъ своето съдействие, а съ постройката на хижитѣ и заслона, маркиране и поправяне пѫтищата въ Балкана, съ поддържане спални въ града и съ непрекѫсната писмена и устна пропаганда предизвикаха масовото посещение на Карловския Балканъ и Стрѣмската Розова долина, чиито исторически паметници, природни красоти и национални богатства сѫ вече достойно оценени отъ нашенци и отъ чужденци.

Нѣщо повече, по тѣхенъ примѣръ и при тѣхно близко участие презъ последнитѣ години, все въ Карловския Балканъ, се построиха хижа „Червенъ кръстъ“ и „Военната хижа“, въ които лѣтуватъ и отпочиватъ бедни ученици отъ основнитѣ училища, военнослужащи, а презъ останалото време сѫ на разположение и услуга на всички туристи и проходящи.

Най-после все съ моралната подкрепа и вещо съдействие на карловското туристическо дружество, отъ десетина години насамъ въ близкитѣ градчета Сопотъ, Клисура и Калоферъ се основаха и затвърдиха нови туристически клонове, първитѣ два отъ които вече построиха и поддържатъ хижи подъ в. в. Амбарица и Веженъ, а третиятъ клонъ е въ строежъ на нова хижа подъ в. Юмрукъ чалъ. . . .

Тази е, накратко, историята на туристическото движение въ 8-хилядния градецъ Карлово, който едва отъ нѣколко години, и все пакъ благодарение на Балкана,*) наново стѫпва на крака, съ намѣрение да следва неотклонно заветитѣ на едно славно историческо минало.

Накрай, вмѣсто да изчислявате стойността на туристическитѣ постижения на карловци въ левове, вложенъ капиталъ, въ декари залесени площи, въ километри маркирани и поп авени пѫтища или въ неоценимия съ нищо непосиленъ човѣшки трудъ, смѣтаме за най-добре да изтъкнемъ само факта, че ржководителитѣ на Карловския клонъ, още отъ основаването му и до днесъ, сѫ все едни и сѫщи лица, преизбирани наново всѣка година. А като се има предвидъ, че почти сѫщитѣ лица сѫ били основатели и ржководители и на юношеското туристическо движение въ Карлово, ще трѣбва да се заключи, че най-главниятъ двигатель на 26-годишната организирана туристическа дейность въ Карлово е било, преди всичко и надъ всичко, взаимното зачитане и довѣрието, което винаги е царувало както между самитѣ туристи, така и между туристическата организация и гражданството. А съ народното довѣрие и признание се ползуватъ само онѣзи организации, които си поставятъ явно народополезни цели и задачи, съ себеотрицание ги следватъ и честно и безкористно постигатъ и разрешаватъ. И това народно признание е най-ценниятъ капиталъ на туристическото движение въ България, най-сѫщата награда на всѣки български туристъ, който искрено и всеотдайно обича прекрасната родна земя!...

*) Несъмненъ тласъкъ за икономическото повдигане на Карлово даде построената въ 1926 г. общинска водна електрическа централа — 1050 конски сили.

ДѢЛОТО НА ПЛѢВЕНСКИТѢ ТУРИСТИ

Отъ **Д. Каракашевъ**

Преди тридесеть и деветь години, като зарята отъ сияние, стигнаха и въ Дунавската равнина първитѣ проблѣсъци отъ идеитѣ на Алеко. Плѣвенъ, срѣдището на тая равнина, макаръ и да му липсватъ ония красоти на родната природа, които биха го издигнали до единъ първостепененъ туристически центъръ, все пакъ при неговата сѫществуваща природна обстановка понесе факела на туристическата организация.

На 20 януарий 1901 година, по инициативата на инж. Вълчановъ, шепа идеалисти формирали туристическото дружество въ града и презъ месецъ юлий сѫщата година утвърдили устава му. По-късно, презъ 1904 г., Плѣвенъ е посрещналъ IV-ия редовенъ конгресъ и дружеството по това време е било едно отъ първитѣ по дейность. Като въ непрекѫснатата нищка, то е вървѣло отъ успѣхъ къмъ успѣхъ и ежегодно е провеждало завидна обществено-културна дейность.

Въ ония времена, когато българската интелигенция се е лутала като корабъ въ развълнувано море, нашитѣ съграждани туристи, малцина отъ които днесъ сѫ между насъ, надаватъ повикъ за запазване природнитѣ красоти и военно-историческитѣ паметници около града. Безъ да жалятъ време и срѣдства, тѣ пристѫпватъ къмъ ограждане на паметницитѣ и полагатъ голѣми усилия за уреждането на първата за времето си туристическа градина въ „Кайлъка". Тоя рѣдъкъ за времето си идеализъмъ се роди тогава въ тѣхнитѣ души, за да се пренася като свещенъ огънь отъ поколѣние на поколѣние.

На ръка ми сѫ и първитѣ сведения за излетната дейность. Мѣстото, съ което разполагаме, не ми дава възможность да опиша старанията на тия скромни пионери, които по цѣли дни трѣбвало да обикалятъ своитѣ близки и приятели, за да ги изведатъ всрѣдъ природата на излетъ.

Идватъ войнитѣ. Както всѣка организация, така и туристическото дружество въ Плѣвенъ временно преустановява своя животъ. Въ 1922 година седемь души ентусиазирани туристи го възобновяватъ. Отъ тогава и до днесъ дружеството е въ непрекѫснатъ възходъ. То изнесе презъ 1927 година XX редовенъ конгресъ, сдоби се съ симпатиитѣ и кредита на цѣлокупното плѣвенско гражданство и продължава да върши тихо и скромно своето материално и морално творчество.

На южния край на града, въ съседство съ великолепието на Скобелевия паркъ, се издига кокетна монументална постройка — домътъ на плѣвенскитѣ туристи — въ която сѫ материализирани половинъ милионъ обществени туристически срѣдства и въ която се кондензирва ценнията животъ на туристическата деятелность въ града. Въ близко бѫдеще на плѣвенци предстои да положатъ още малко усилия за изграждането на една хижа-заслонъ въ Стара-планина. Основитѣ на фонда сѫ положени вече и срѣдствата за реализирането на строежа се набиратъ постепенно.

Днесъ клонътъ „Кайлъшка долина" брои около 300 души членове и, смѣтаме, безъ преувеличение може да се каже, че е единъ отъ първитѣ клонове на Съюза по своята редовность, организация и имотно състояние.

Утре, когато всички ще честуваме четиридесетгодишнината на епохалното дѣло, започнало съ Щастливеца и което води въ безкрая на грядущитѣ български поколѣния, не малко внимание трѣбва да се отдаде и на туристическия Плѣвенъ — единъ отъ първитѣ пионери на българския туризъмъ. Нека се поздравимъ съ досегашнитѣ общи постижения и пожелаемъ и въ бѫдеще съ още по-голѣма енергия и ентусиазъмъ да отиваме все нагоре!

ОРГАНИЗИРАНИЯТЪ ТУРИЗЪМЪ ВЪ БУРГАСЪ

Отъ Д. Драгановъ

Съ радость трѣбва да отбележимъ, че началото на организирания туризъмъ въ Бургасъ започва веднага следъ зова на Щастливда „Къмъ планината!", отправенъ преди четиридесеть години къмъ софийскитѣ граждани за изкачване на Черни-връхъ.

Идеята на Алеко е намѣрила реаленъ изразъ между нѣколко будни бургаски граждани, начело съ инициатора и първия председатель арх. Георги Козаровъ, които презъ 1900 г. основаватъ „Бургаско туристическо дружество", което бързо развива ползотворна дейность и обединява въ редоветѣ си 200 души туристи. Липсватъ ни сведения докога е сѫществувало дружеството, но по всѣка вѣроятность дветѣ войни парализирватъ неговата дейность и то престава да работи.

Едва презъ 1922 година ревностни последователи на туристическата идея, по инициатива на заслужилия дружественъ членъ и почетенъ председатель Илю Ивановъ, основаватъ наново Българско туристическо дружество „Странджа", което бива прието на следната година на съюзния съборъ за редовенъ клонъ на БТС.

Четири години по-рано, а именно на 1918 г., група гимназиални ученици, следъ нѣколкодневенъ излетъ изъ Айтоския балканъ, подтикнати отъ айтоскитѣ си другари и използувайки дошлия въ града туристически организаторъ отъ Юношеското туристическо дружество „Дунавъ" въ Русе, свикватъ въ началото на учебната година учредително събрание и основаватъ Юношеско туристическо дружество „Росенъ камъкъ" отъ ЮТС.

Дветѣ туристически организации развиватъ трескава дейность. Тѣ манифестиратъ открито предъ бургаското гражданство и младежь туристическата идея и въ кратко време спечелватъ въ редоветѣ си нови сподвижници, като всички се отдаватъ въ неуморна работа за близкото до сърдцата имъ дѣло.

Особено трескаво работѣше клонътъ „Росенъ камъкъ" отъ ЮТС. Той обединяваше въ редоветѣ си най-дейната, будна и творческа бургаска младежь и стана разсадникъ на култура, просвѣта и трудъ. Въ него младежьта бѣ намѣрила пълна възможность и свобода да даде широкъ просторъ на своята мисъль, способность и инициатива.

„Росенъ камъкъ" е родоначалникъ на всички младежки организации въ града ни, които взаимствуваха неговата вѫтрешна форма на организационенъ животъ, дисциплина и традиции. Съ една дълбока вѣра въ себе си, по пѫтя на самообразованието, самовъзпитанието и самоинициативата, юношитѣ туристи отбелязваха ежегодно нови завоевания и се наложиха на иначе апатичното къмъ подобни прояви бургаско гражданство.

Туристическото дружество „Странджа" отъ БТС винаги е работило съвмѣстно съ „Росенъ камъкъ" при провеждане на разни публични акции, като е подкрепяло живо юношитѣ туристи. Обаче „Странджа" водѣше анемиченъ животъ, защото му липсваха нови струи отъ членове, тъй като въ „Росенъ камъкъ" се задържаха и следъ завършване на образованието си много младежи, които образуваха т. н. „свободна секция". Когато презъ 1928 г. „свободната секция" почти изцѣло мина въ редоветѣ на „Странджа", за него започна новъ животъ, защото дойдоха дейни и подготвени кадри отъ туристи, напълно срастнали съ сѫщностьта на нашата идея, които съ присѫщата имъ енергия заработиха неуморно за издигане името на клона и спечелване на нови любители на природата за неговитѣ редове.

Тукъ му е мѣстото да подчертаемъ, че разрастването на българския туризъмъ има своето научно и психологично оправдание.

Въ младенческитѣ години българскиятъ туризъмъ бѣше таксуванъ отъ съвременницитѣ му като романтична и лична проява на неговитѣ създатели — поклонници на природата. Въ наше време, обаче, животътъ на човѣка се извънредно много усложни, той стана динамиченъ, грижитѣ за сѫществуването му, поради редица икономически причини, едвали не поглѫщатъ цѣлата часть отъ неговата мисъль, сила и воля. Условията на съвременния животъ въ всичкитѣ му разновидности се отразява, безспорно, пагубно върху жизненитѣ сокове,

които поддържатъ нашата психика и физика, тѣ сломиха духа ни и обърнаха съществуването ни въ безрадостно влачене по жизнения пѫть.

И като реакция на това невзрачно съществуване се надигна спасителната идея на туризма, която зове хората отъ всички социални категории „назадъ къмъ природата", къмъ нейната чародейна сила, която единствена е въ състояние да обнови и освежи организма на днешния уморенъ човѣкъ, да миръ на вселената, кѫдето всичко е чисто и обилно съ свѣтлина.

Въ резултатъ на това състояние на духа на новото време, новото рѫководство на „Странджа" започна да урежда системно излети, които се посещаваха масово отъ организирани туристи и граждани — любители на природата. Нашитѣ излетни обекти бѣха насочени къмъ морето и сушата. Първи ние уреждахме морски излети къмъ хубавитѣ крайбрѣжни обекти и създадохме любовь

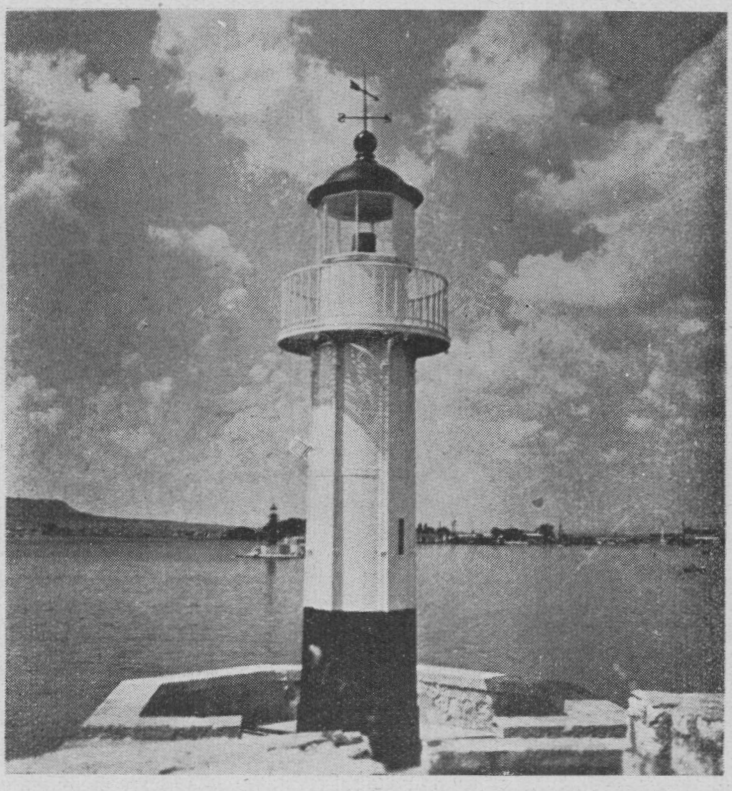

Фаръ Сн. Д. Кацевъ

му върне нормалното състояние на душевно и физическо равновесие, да му възвърне и вѣрата въ живота.

И така, туризъмътъ стана едно ново, силно по съдържанието си движение на въздухъ, слънце и радость, едно макаръ и временно откѫсване отъ ежедневнитѣ грижи и тласкане човѣка къмъ величието и хармонията на природата, къмъ приоблачнитѣ висини и слънчеви хоризонти, къмъ вѣчния къмъ родното море. Излетитѣ завършваха при повишено настроение, такова, каквото само природата е въ състояние да ни даде, и съ нетърпеливо очакване на следващия праздниченъ день. Може смѣло да се каже, че въ непрекѫснатото търсене на нови морски обекти ние създадохме първи славата на най-много днесъ посещаваната екзотична и надарена съ толкова хубости „Царева рѣка" — Ропотамо. По-късно и особено въ

последно време, благодарение на бързитѣ, удобни и евтини превозни срѣдства, нашитѣ излети се насочиха къмъ изоставената хайдушка Странджа планина, която справедливо привлѣче вниманието на туриститѣ съ своитѣ необятни величествени гори и вѣчно зелени ливади и стана единственятъ кжтъ за практикуване на туризъмъ въ града ни.

Голѣма часть отъ организиранитѣ туристи посещаватъ ежегодно другитѣ български планини, които вече много добре познаватъ, и непрекжснато създаватъ чрезъ тѣхъ още по-голѣма любовь и привързаность къмъ нашето скжпо дѣло.

Днесъ въ „Странджа" има една стегната и дисциплинирана група отъ дейни и идейни туристи, които сж предано отдадени въ ревностна служба на организацията ни и сж най-сигурната гаранция, че никога нѣма да я изоставятъ да западне.

Цель за нашата работа е била винаги: да създадемъ една истинска културна организация, въ която да се приобщятъ и събиратъ желанията, чувствата и стремежитѣ на любителитѣ на природата, да станатъ вѣрни носители на туристическата идея и да работятъ за нейното съвършенство. Ние смѣло може да кажемъ, че въ града ни нѣма друга организация, която да се ползува съ такова голѣмо обществено довѣрие и симпатии отъ всички срѣди. „Странджа" заема челно мѣсто между фалангата на останалитѣ културни организации, той е търсенъ при провеждане на редица културни мѣроприятия, свързани, разбира се, съ нашата задача, и взема активно участие въ всички акции, имащи за цель напредъка на Бургасъ и околноститѣ му.

Презъ дванадесетгодишното си сжществуване „Странджа" се е живо интересувалъ отъ всички прояви на БТС, като се е старалъ да бжде лояленъ и особено редовенъ къмъ Съюза, защото ние добре знаемъ, че само така ще може да се очаква спокойно и творческо развитие на БТС.

„Странджа" своевременно даде своя скроменъ материаленъ дѣлъ за изграждане на метеорологическата станция на връхъ Мусала съ прихода отъ уредената „Мусаленска вечерь". Той е полагалъ всички възможни срѣдства за пропагандирането на туристическата идея въ града, чрезъ уреждане на вечеринки, забави, фото-изложби, поставяне на видни мѣста табла съ художествени снимки, уреждане ежегодно на агитационни седмици и туристически страници въ мѣстната преса, която е била особено отзивчива къмъ нашитѣ прояви. Заслужава да се отбележи, че урежданитѣ забави винаги се радватъ на голѣмъ мораленъ и материаленъ успѣхъ, което е ценно доказателство за симпатиитѣ, съ които ни обкржжава бургаското гражданство.

Изобщо къмъ цѣлокупната: организационна, просвѣтна и творческа дейность на БТС, клонътъ „Странджа" има ценен приносъ за изграждане на величавото дѣло на организирания туризъмъ, като близо двадесеть години отъ брѣга на родното Черно море разпространява и насажда съ чувството и мисъльта на една апостолска работа възвишената идея на българския туризъмъ всрѣдъ гражданството и младежьта.

И ние, въпрѣки трудноститѣ, които непрекжснато преодоляваме, можемъ съ радость да заявимъ, че ежегодно все повече се увеличава интересътъ къмъ нашата кауза, а това показва, че сме правилно разбрани и оценени и че организиранитѣ туристи и всички любители на природата сж приобщени къмъ високата ни цель: да служимъ вѣрно и всеотдайно на нашата майка — природата, да обикнемъ и опознаемъ Родината, защото само така ще я пазимъ ревниво.

„ПРИСТА“[1] — РУСЕ

Отъ **Вл. Георгиевъ**

Образуванъ презъ 1922 година, почти непосрѣдствено следъ войната, въ най-тежкитѣ за племето ни години на материална нищета и духовна безпжтица, когато въ душата на обезвѣрената българска интелигенция никнѣха като гжби следъ дъждъ чужди на нея идеи, основателитѣ на Русенския клонъ „Приста“ отъ БТС, въодушевявани отъ свѣтлия и чистъ идеализъмъ на своя патронъ — Алеко Константиновъ, заработиха трескаво, съ ентусиазъмъ, да насаждатъ всрѣдъ русенското гражданство туристическата идея, да насаждатъ въ душата му чистата обичъ къмъ родната земя, къмъ българскитѣ планини, тъй тѣсно свързани съ бита и историята на българското племе.

Наистина, не бѣше лека тѣхната работа въ това направление. Да се борятъ срещу тжпото безразличие на обезвѣрени хора, въ които споменътъ отъ ужаситѣ на войната бѣ още тъй прѣсенъ, материалната нищета и загриженость на които отнемаше желанието за духовни прояви, изискваше голѣма упоритость и непрестанна работа. Но съ цената на голѣми морални и материални жертви тѣ преодолѣха всички прѣчки, за да създадатъ въ разстояние само на нѣколко години едно движение, което, поради чистотата на идеята си и ентусиазма на последователитѣ си, зае завидно мѣсто въ обществения животъ на града и получи неоспоримо обществено признание.

Залѣзъ надъ Дунава

Идейность, безкористна творческа работа, чисто другарство, организационна стегнатость и дисциплина сж характернитѣ белези, по които туристическата организация въ града ни се отличава отъ многобройнитѣ

[1]) Отъ „Sexanta Prista“ — (римското име на гр. Русе) — пристанище съ 60 кораби за охрана северната граница на Римската империя.

други обществени такива. Тѣ сж, които се налагатъ като нѣщо обичайно за нашия общественъ животъ и печелятъ нови и нови привърженици на туристическата идея.

Съ своята твърде засилена излетна дейность изъ нашитѣ планини, манастири и исторически мѣста, съ своята залесителна работа, съ честитѣ си туристически прояви, като: агитационни седмици, изложби, забави, срещи и пр., въ които отношенията на завидно другарство и задушевность сж очебийни, клонътъ ни си е спечелилъ името на една наистина интелигентна и културна организация.

Макаръ че градътъ ни е твърде отдаленъ отъ планински и туристически обекти, благодарение на системната пропаганда на нашитѣ планини и исторически мѣста, днесъ излетитѣ на клона се посещаватъ масово. Докато само преди нѣколко години въ единъ по-далеченъ планински излетъ вземаха участие едва десетина души, а често пѫти такива излети се осуетяваха поради липса на достатъчно число участници, днесъ на нашитѣ планински излети изъ Стара-планина, Рила, Родопитѣ и Пиринъ се отзовавать по 60—70 души. Благодарение на това, че намалението при пѫтуване по БДЖ, което се дава на организиранитѣ туристи, е незначително и клоновитѣ излети ставатъ съ отобуси, въ какъвто случай се разполага съ ограничено число мѣста, често пѫти клонътъ е отказвалъ участие въ тѣхъ на желаещи, поради липса на свободни такива. Това до известна степень спъва излетната дейность на клона.

Съ съдействието и подкрепата на Русенското лесничейство клонътъ развива похвална дейность въ областьта на залесяването, като ежегодно залесява по нѣколко стотинъ дръвчета въ района на заслона си „Надежда", като съ това подпомага и укрепяването на Дунавския брѣгъ.

Заслонътъ ни „Надежда", благодарение на близостьта си до рѣката Дунавъ, хубавата и просторна гледка, която се открива отъ него, а така сѫщо и съ добрия си ски-плацъ, привлича все повече и повече посетители както лѣте, така и зиме и въ сегашния си видъ е станалъ недостатъченъ да задоволи нарастналитѣ нужди, поради което клонътъ е принуденъ да пристѫпи къмъ разширението му съ още едно салонче, вестибюлъ и веранда. Централното ни настоятелство е одобрило вече плана за разширението и строежътъ ще започне презъ пролѣтьта на идната година. Близо до заслона клонътъ е изкопалъ кладенецъ, чиято чиста и студена вода се използува не само отъ туриститѣ, но и отъ населението въ околностьта.

За пропаганда на нашитѣ планини, особено всрѣдъ чужденцитѣ, които минаватъ презъ града, клонътъ ни е поставилъ на перона и въ чакалнята на гара-пристанище нѣколко табла съ хубави планински снимки, а въ отдѣлни рамки подъ стъклото надписи на нѣмски и френски, като, напр.: „Пѫтниче, посети планинитѣ на България и ти никога не ще ги забравишъ" и др.

Съ мѣстното есперантско дружество клонътъ ни е образувалъ комитетъ за пропаганда на нашитѣ планини и лѣтовища въ чужбина, кѫдето изпраща сѫщо подходящи снимки.

Освенъ това клонътъ взема участие и въ други прояви на обществения животъ въ града: членува въ Общогражданския комитетъ, въ мѣстното дружество „Лесъ", дава съдействието си при провеждане акцията презъ време на „Седмицата на гората" и др., а така сѫщо подпомага, доколкото това му е възможно, начинания на други съюзни клонове при строежъ на хижи, метеорологични наблюдателници и пр.

Съ тая своя дейность и здрави национални чувства, съ които сж изпълнени и които насаждатъ въ срѣдата си, русенскитѣ туристи безшумно даватъ своя приносъ въ изграждане културния обликъ на своята родина.

ТУРИСТИЧЕСКОТО ДВИЖЕНИЕ ВЪ ПАЗАРДЖИКЪ

Отъ **И. Илиевъ**

Едва създадено българското царство, започва бързо строителство въ всички области, за да се изгради новата държава съ ония изисквания, които ѝ налага съжителството съ напредничавитѣ страни на Европа. Още отъ най-раннитѣ години започва строителството и въ обществеността — най-разнообразна културна и просвѣтна дейность. За щастие, дейцитѣ въ тази насока сж преизпълнени съ идеализъмъ, за да могатъ съ твърдость и постоянство да поддържатъ огъня, който въ последствие ще бжде засиленъ отъ новитѣ поколѣния. Създателитѣ на организирания туризъмъ сж едни отъ първитѣ пионери въ тази насока. Искрата бѣ запалена въ София, но скоро тя проблесна и въ провинцията и, кжде послабо, кжде по-силно, блещука презъ дълги години, за да се преобърне днесъ въ едно масово движение, което организира елита на българското гражданство въ туристическитѣ дружества.

Въ Пазарджикъ организираниятъ туризъмъ извоюва теренъ още твърде отдавна. Тукъ той завари една будна интелигенция — потомци на борцитѣ за църковна и политическа независимость отъ предосвободителната епоха. Не може потомцитѣ на тия, които изградиха български храмъ съ известна въ цѣлия Балкански полуостровъ рѣзба и които се бориха съ гърцизма, докато го изгониха отъ този храмъ; не може синоветѣ на революционеритѣ, които дадоха най-светото — живота си — за освобождението на България — не можеше тѣ да останатъ безъ огънь въ гърдитѣ си и да не се въодушевяватъ отъ новитѣ напредничави идеи. Следъ освобождението въ Пазарджикъ закипѣва животъ около читалището, което изгражда монументална за времето си сграда; около женското просвѣтно дружество, основано преди освобождението още и което по-късно създава професионално училище; около юнашкото дружество и пѣвчески хорове, вербувани главно отъ учителството. Въ тази обстановка презъ м. юний 1910 г. въ Пазарджикъ се слага началото и на първото туристическо дружество „Славиеви гори“ на името на близка часть отъ Родопа, владѣна презъ второто българско царство отъ болярина Славъ. Инициативата идва отъ представители на БТД отъ София, които идватъ специално тукъ, за да създадатъ клонъ. Почвата е благоприятна и затова веднага се създава дружество, клонъ отъ БТД, което заработва въ тѣсенъ контактъ съ централното ржководство. Членуватъ още отъ началото 47 члена, преимуществено учители отъ мжжката гимназия и девическото петокласно училище по това време, сждии отъ окржжния и мировитѣ сждилища, офицери отъ гарнизона, чиновници и пр. Пръвъ председатель е мировиятъ сждия Никола Аретовъ, а следъ него председатель става Тодоръ Пеневъ, учитель отъ гимназията, който продължава да бжде такъвъ почти презъ цѣлия животъ на дружеството. Веднага последното се снабдява съ класическия рогъ, който за онова време се е смѣталъ за характерна туристическа необходимость. Започватъ излети, които сж имали за цель близки обекти, но не липсватъ и по-далечни такива — Белмекенъ, Мусала и др. Дружеството е било популярно, което личи отъ създадения животъ около него. То дори е устроило своя литературно-танцувална вечеринка. Първата, а после и общоевропейската война преустановиха и неговата дейность, тъй като презъ военнитѣ години бѣ замрѣлъ цѣлиятъ културно-общественъ животъ.

Следъ свършването на войната общиятъ подемъ на всички сили за новъ животъ, за ново строителство засегна и туризма въ Пазарджикъ. Инициативата сега се подема отъ младитѣ. На 19. X. 1919 г. се образува въ града ни клонъ отъ ЮТС „Марица“. Инициативата за това идва отъ Ангелъ Бъчваровъ, който подготвя почва за основаването на дружеството. Новото туристическо дружество още отъ първитѣ дни взема правилна насока въ организация и идеология. Характерна е борбата му съ известни спортни срѣди да бжде вмъкнато като съставна часть отъ образуваната по това време спортна федерация въ града ни, давление за което се е упражнявало и чрезъ училищнитѣ власти върху неговитѣ основатели —

главно ученици. Пръвъ председатель на дружеството е Никола Мариновъ, а покъсно става Бадасаровъ. Презъ времето на двамата дружеството достига своя най-голѣмъ възходъ. Покрай излетната дейность се провежда и голѣма културно-просвѣтна такава: устройватъ се сказки, утра, забави, вечеринки и пр. Презъ 1922 г., по инициатива на д-вото, при небивалъ ентусиазъмъ се поставя начало за честуване Алековата паметъ по-случай 25-годишнината отъ смъртьта му, съ излетъ—поклонение до лобното мѣсто — Алековия паметникъ на 9-ия клм. по шосето за Пещера. Отъ тогава тая традиция се следва неуклонно всѣка година съ прекжсване само презъ 1928 г. — годината на голѣмото земетресение въ Маришката долина. Това дружество, при различни перипетии, продължава и сега своето сжществуване, но въ последнитѣ години само като ученическо.

Замрѣлото презъ войната д-во „Славиеви гори“ сега сжщо подновява своя животъ. На 9. VII. 1927 г. то е възобновено за новъ животъ съ силенъ подемъ главно отъ младитѣ дейци, които сж дали преди това животъ на кл. „Марица“ отъ ЮТС. Инициаторътъ е прокуроръть по това време въ града ни Г. Бързановъ. Събранието отъ 25. II. 1927 г. е искало да се обяви за учредително, но бившиятъ подпредседатель на „Славиеви гори“ Никола Йотовъ, сегашенъ Министръръ на правосждието, е настоялъ то да бжде обявено за възобновително на сжществувалото по-рано д-во, което се е възприело единодушно, като новото д-во е преименувано „Белмекенъ“ съ председатель Георги Бързановъ. Отъ тази дата започва възходътъ на организирания туризъмъ въ Пазарджикъ. Дружеството подновява членуването си въ БТС и веднага си поставя две главни задачи: изграждане хижа подъ в. Белмекенъ и издигане подходящъ паметникъ на Алеко Константиновъ тукъ, гдето наблизо той завърши трагично своя животъ. Днесъ и двѣтѣ задачи сж реализирани: първата отъ ЦН на БТС, приносъ споредъ срѣдствата си за което даде и клонътъ „Белмекенъ“, втората изключително съ собствени срѣдства. Паметникътъ на Алеко Константиновъ въ градския паркъ — острова на р. Марица — съ своя художественъ архитектуренъ строежъ, дѣло на арх. К. Мумджиевъ, е една истинска отплата предъ духа на родоначалника на туризма въ България. Не е забравенъ и паметникътъ на самото лобно мѣсто — по инициативата на д-вото е отчужденъ единъ голѣмъ парцелъ, който постепенно се обръща на паркъ. Постепенно, защото мѣстото тукъ е голо и безводно и на това прокълнато мѣсто трудно се захваща каквато и да било растителность. Тукъ всѣка година се устройватъ голѣми туристически тържества, вече по инициативата на дветѣ туристически дружества, които сж си поставили свещената задача да поддържатъ огъня предъ жертвеника на своя първоучитель Алеко Константиновъ.

Днесъ кл. „Белмекенъ“ обединява надъ 160 члена съ непрекжсната излетна и културно-просвѣтна дейность. Издигнатъ до тая висота, той си поставя освенъ строителни задачи, които се провеждатъ системно, още и една нова задача — организиране на солидни начала туризма въ Пазарджикъ. За тая цель, по инициативата на кл. „Белмекепъ“, тази година се създаде гражданска секция при клона „Марица“ отъ ЮТС съ тенденция да поеме ржководството на кл. „Марица“, при който ще бждатъ организирани школската и извъншколската младежь. Дветѣ организации „Белмекенъ“ и „Марица“ ще работятъ съвмѣстно, докато създадатъ една стройна система на туристическата организация, въ която всѣки пазарджишки гражданинъ, облъханъ отъ идеитѣ на туризма, ще намѣри своето мѣсто, споредъ възрастьта си. Съ това организираниятъ туризъмъ въ Пазарджикъ добива завършена форма, за да може да проведе една пълна и всестранна програма за възпитанието на българската младежь и гражданство въ любовь къмъ родината и родната природа; да възпита въ тѣхъ навика за организиранъ общественъ животъ и да култивира стремежъ къмъ свѣтли идеали и възвишени постижения у подрастващитѣ поколѣния. Тѣзи усилия на туристическитѣ дружества сж оценени и затова тѣ намиратъ обществено признание отъ всички срѣди на Пазарджикъ.

МИНАЛО И НАСТОЯЩЕ НА КЛОНЪ „ВЕСЛЕЦЪ“ - ВРАЦА

Отъ **Д. Тодоровъ**

Градътъ Враца, разположенъ въ политѣ на Врачанския балканъ, е щедро надаренъ отъ природата съ красива околность, която дава достатъчно обекти за любителя на природата. Условията въ града и околността сж благоприятствували за ранното развитие на организирания туризъмъ въ гр. Враца. Още въ началото на 190 година въ града ни е било образувано юношеско туристическо д-во, а по-късно, презъ априлъ 1902 година, се образува туристическо д-во, наименувано „Веслецъ“, което още отъ началото влиза като членъ въ образуваното БТД. Основателитѣ много сполучливо сж дали на клона името „Веслецъ“, тъй като това е бърдото; намиращо се на североизтокъ отъ града, кждето сж изворитѣ на р. Скжта, наречени „Рѣчка“; до тази живописна мѣстность води хубавъ туристически пжть, презъ лозята въ „Краище“, „Бърбовъ камъкъ“ — Рѣчка.

Севернитѣ и западнитѣ склонове и разклоненията отъ тѣхъ на „Веслеца“ сж осѣяни съ врачанскитѣ лозя Бърдото. „Веслецъ“ е свързано и съ легендарния подвигъ на голѣмия българинъ Хр. Ботевъ, който на 19 май 1876 г. организира своитѣ четници следъ сражението на „Милинъ камъкъ“ и поема стръмния пжть за Балкана, мѣстността „Вола,“ надъ село Паволче. Това историческо мѣсто е другъ важенъ туристически обектъ, кждето сега се издига величественъ 30-метровъ бетоновъ кръстъ и чиято околность се превръща въ националенъ паркъ и мѣсто за поклонение.

„Вратцата“

Основателитѣ на Врачанския клонъ и неговитѣ последващи членове и управителни тѣла сж развивали скромна, но непрекжсната туристическа дейность и нѣкои отъ тѣхъ доживѣха и следъ войнитѣ, като почетни членове на клона, да бждатъ за примѣръ на по-

младитѣ. Такъвъ бѣ старията учителъ Никола Алексиевъ, сега покойникъ, такива деятелни членове сж били сжщо и Хараламли Янковъ, Чорбановъ и др.

Презъ войнитѣ клонътъ не е проявявалъ почти никаква дейность.

Презъ 1920 и 1921 г. клонътъ е наново възобновенъ и започва своята усилена туристическа дейность. Съ устройванитѣ излети до многобройнитѣ излетни обекти: мина „Плакалница", връхъ „Пършевица", мина „Овчи гръбъ", „Божия мостъ", „Рѣчка", манастира „Св. Иванъ" и най-после до живописната и единствена по своята красота пещера у насъ „Леденика", клонътъ ни събужда симпатиитѣ въ гражданството, увеличава отъ година на година броя на свонтѣ организирани членове и буди наново родолюбиви чувства въ покрусената отъ войнитѣ българска душа.

Презъ 1922 г. клонътъ ни изнася въ града съюзенъ конгресъ, съ което още повече спечелва обичьта и добритѣ чувства на съгражданитѣ.

Презъ 1922 г. клонътъ ни получава голѣмото дарение на пещерата „Леденика" отъ бившия й собственикъ Христанчо Матовъ, който е провъзгласенъ за дарителенъ членъ на клона.

Презъ 1925 г. на 2 августъ клонътъ полага основния камъкъ на своя туристически домъ въ мѣстностьта „Калето", надъ гр. Враца. Безъ всѣкакви срѣдства, но съ младежка енергия и ентусиазъмъ и съ участието на учащи се, войници и граждани, съ щедритѣ дарения на стотици граждани, домътъ бѣ завършенъ презъ 1926 г. и на 8 ноември с. г. се освети салонътъ на дома. Това бѣше едно голѣмо постижение на нашия клонъ. Съградихме домъ на стойность близо 1,000,000 лева, гордость за клона ни и за врачани. Презъ следващитѣ години клонътъ продължаваше да развива трескава туристическа дейность, като освенъ урежданитѣ редовни излети, залесяваше голитѣ ридове около дома и така се слагаха основитѣ на бждещия градски паркъ. Отъ 1927 г редовно всѣка година въ дома клонътъ урежда своята традиционна коледна вечерь. Следъ председателството на Асенъ Мумджиевъ, отъ 1927 г. клонътъ ни се председателствува непрекжснато и до днесъ отъ почетния членъ на БТС, арх. Петъръ Дограмаджиевъ. Негово дѣло, планъ и ржководство е и туристическиятъ домъ. Все по това време клонътъ взема грижи за затварянe на пещерата „Леденика", за запазване на красивитѣ сталактити и сталагмити и за направата на стълби отъ камъкъ и бетонъ. Отъ 10 години при дома е уредена туристическа спалня, открита презъ цѣлата година.

Направенитѣ задължения отъ клона бѣха спънали временно неговото правилно развитие, но отъ нѣколко години, благодарение на постоянитѣ грижи на настоятелството и особено на притока на нови школувани членове отъ юношенския клонъ, клонътъ ни е въ новъ възходъ. Постепенно се увеличава броятъ на членоветѣ, домътъ се посещава все повече и повече отъ гости и излетни групи, а пещерата „Леденика" и лобното мѣсто на Ботева „Вола" привличатъ отъ година на година повече излетници, любители на природнитѣ красоти, нашенци и чужденци. Специално пещерата „Леденика" бѣ посетена на нѣколко пжти отъ видни чужди професори и студенти. Понастоящемъ до сжщата може да се пжтува и съ автомобилъ.

По този пжтъ на възходъ, увѣрени сме, че клонътъ ни ще добие все повече постижения въ областьта на родния туризъмъ, ще съдействува за проагитирване и съхранение на природнитѣ красоти, пръснати щедро въ Врачанския Балканъ — „Вратцата", „Леденика" и др.

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВЪ

Отъ **Екатерина проф. Ем. Иванова**

— Я сега да излѣзе на сцената „бѣлата дама" и да видимъ какво ще ни изпѣе. — И той сложи албума, разтворенъ тамъ, кждето започваше желаната увертюра. Така той ги смѣняваше едно следъ друго, замѣствайки названията имъ съ духовити фрази: „Нѣмата отъ Портичи", „Ако бѣхъ краль", „Семирамисъ" и т. н. съ: „Я да се покаже нѣмата задъ портата", „Ами какво щѣше да стане, ако бѣхъ кралъ". И той наблегна на последната дума, като замѣни ь съ ъ.

При всѣка отъ тѣзи три фрази той разтваряше страницитѣ при една отъ гореизброенитѣ увертюри. Когато вече изпълнителитѣ се умориха и душитѣ се наситиха съ духовна храна, поканихъ гоститѣ да заематъ мѣста около масата. Алеко седна до леля си и като я погледна ласкаво попита:

— Е, доволна ли си сега, че моятъ планъ пропадна, та не заминахъ? Ами я си представи да бѣхъ сега въ девственитѣ лесове на Африка и нѣкоя очилата змия ме забеле-

Алеко въ семеенъ кржгъ

жеше и се метнѣше на врата ми...—И той обви ржка около шията ѝ, за по-голѣма нагледность. Леля му направи едно неволно движение, каточе искаше да отмахне страшното видение, но веднага го изгледа и успокоително добави:

— Нали се отърва!

— Отървахъ се на гърба на оня нещастникъ, дето се обеси.

— Добре, че свърши така — заключи леля му. Тя не забеляза, че въ тѣзи думи, това бѣше едно истинско примирение, понеже девизътъ му бѣ: „За нищо не жали!“

У него се затвърди още повече привързаностьта къмъ близкитѣ. Той почувствува по-ясно, че живѣе въ тѣхнитѣ сърдца, както живѣе и въ тѣхната срѣда. Бѣше се убедилъ, че не е съвсемъ кржгло сираче. Трогателната заинтересуваность къмъ сждбата му, засвидетелствувана, когато го търсихме изъ ресторантитѣ всрѣдъ късна нощь, му доказа това. Той бѣше намѣрилъ майка си

Майката на Алеко (въ лѣво) и неговитѣ лели

изразъ на нейната обичь, се криеше жестокъ егоизъмъ. Но кой не знае, че любящото сърдце се крепи само на егоизъмъ.

19. ПРИВЪРЗАНОСТЬТА НА АЛЕКО КЪМЪ БЛИЗКИТѢ МУ РОДНИНИ

Следъ тая случка, която разстрои Алековитѣ планове за далечно пжтуване, у него заговори каточели обратното чувство — къмъ спокоенъ, домашенъ животъ. Може-би въ лицето на любимата си леля Аната. Тя имаше сжщата кротка добрина и снизходителность до себеотрицание. Като прибавимъ хубавата ѝ външность и интелигентность — тя имаше всички данни да бжде обичана и бѣше дошла навреме, за да приласкае и да приюти хубавия Алеко. Сестритѣ си той, тъй да се каже, търсѣше въ нашата кжща. Тѣ оживяваха предъ него, когато той стоеше съ часове при тѣхното пи-

ано, което остана завинаги у дома. Близкитѣ спомени за тѣхъ пазѣха въ нашитѣ души най-хубави чувства, които ни възвръщаха още повече къмъ скѫпитѣ имъ образи.

И сега каточели неочаквано разкаяние го бѣше обладало. Сякашъ чувствуваше, че не е далъ достатъченъ изразъ на вниманието си къмъ своитѣ близки и роднини. Навѣрно това чувство го бѣше довело пакъ у дома, два дена следъ праздненството.

— Решихъ да опредѣля сѫботния день за свой „jour fix". Гоститѣ ми ще сѫ строго опредѣлени; тѣ ще бѫдатъ само три семейства. — И той изброи тритѣ семейства, съ които общуваше постоянно.

Алеко бѣ почувствувалъ желание да създаде топла атмосфера у себе си и да направи отъ самотната си стая радостно гнѣздо. Този именно опредѣленъ неговъ день остави най-мили спомени отъ последнитѣ дни на живота му.

Въ уреченото време, къмъ 6 часа, ние всички бѣхме вече събрани. Любезнитѣ домакини — чехи, пакъ бѣха се притекли на помощь, старейки се да предадатъ поголѣма задушевность на ергенското гнѣздо. Масата бѣше изобилно изпъстрена съ розови прѣсни жамбони. Ние отъ своя страна бѣхме донесли отъ нашата кухня нѣкои любими Алекови ястия. Той, обаче, искаше да ни направи изненада съ „произведения" на собствената си кухня: видѣхме на масата апетитно наредени постни сърми. На нашето учудване той гордо отговори:

— Направени сѫ по рецептата на единъ цариградски майсторъ!

Погледнахъ го въпросително и засмѣно добавихъ:

— Да не ги е правила баба Сара (нашата готвачка)?

— Ще ти изповѣдамъ истината. Вчера, безъ да ме видишъ, влѣзохъ у васъ право въ кухнята и зададохъ следния въпросъ на твоята готвачка: Я ми кажи, бабо, какъ правишъ толкова вкусни постнитѣ сърми? — Тя ме погледна сериозно, като всѣки авторитетъ, и лаконически отговори: „Слагамъ „владиката" въ тенджерата". — Загледахъ я въпросително и мълчахъ въ недоумение. Тя сви едната си ржка на улей и направи движение, каточе излива нѣщо и после тайнствено придаде: „Като ливна шишето съ зехтина, и тѣ ставатъ вкусни". — Открихъ на домакинята си разковничето и тя ги приготви Искахъ да ви направя изненада. И като посочи къмъ тѣхъ, Алеко скромно добави:

— Я ги опитайте!

Алеко бѣше гастрономъ по наследство отъ майчина линия и обичаше да навлиза въ областьта на кухненското изкуство. Той не изпускаше случая да похвали домакинята, когато виждаше успѣшно разрешение на кухненската ѝ задача. Отрастналъ и сроденъ съ духа на руския народъ, той предпочиташе домашния интименъ кржгъ предъ всѣкидневнитѣ банални събрания изъ заведенията съ лека, безсъдържателна атмосфера.

Веселитѣ стари вуйчовци, съ нѣмска култура и привички, бѣха изповѣдали грѣха си предъ насъ, че по пжтя се отбивали на чаша бира и винаги закъснѣваха. Алеко смѣташе това за обида на дамитѣ, които трѣбваше дълго да ги чакатъ, и заяви, че изключва нередовнитѣ членове отъ компанията на своя „jour fix".

— Занапредъ вратитѣ ми ще бѫдатъ затворени за закъснѣлитѣ — до второ разпореждане. Това ще бѫде мълчаливиятъ протестъ на съпругитѣ, загдето господата отиватъ да се веселятъ безъ тѣхъ.

Тритѣ жени, които биваха принудени да отиватъ сами у Алеко, приличаха на тритѣ жени-мироносци. Седнали отъ едната страна на дългата маса, а той отъ другата — срещу тѣхъ, очитѣ му гледаха ласкаво и спокойно, безъ да се вглеждатъ въ душитѣ, защото тѣ се познаваха. Върху устнитѣ му срамежливо пламваше лека усмивка, която често се плъзгаше къмъ крайчеца на устата и се разливаше въ радостно сияние по лицето му. Тихиятъ гласъ на любимата леля Анаста галѣше душата му и вливаше благовонния елей на обичь и примирение. Той я гледаше довѣрчиво, както дете майка си. Предъ тѣхъ той откриваше душата си и на крилата на въображението си ги пренасяше далечъ, въ незнайни страни. Показваше карти, албуми и фотографии и разказваше въ комична форма приключения изъ пжтуванията си. *) Отвремѐ навреме прекжсваше думитѣ си съ смѣшната свищовска покана: „Зъмъ, яжъ", която е съ двойно значение: „вземи", яжъ и „змия", яжъ. При всичкитѣ наши посещения той изнасяше все нови и интересни сюжети изъ богатия запасъ на преживѣнитѣ впечатления.

*) До Прага, Чикаго и Русия. (Следва)

СЪЮЗНИ ДЕЙЦИ

Четиридесетгодишнината на Българския туристически съюзъ ни задължава да хвърлимъ погледъ назадъ и да потърсимъ имената на онѣзи, които ржководиха движението ни въ първитѣ години на неговото създаване, въ годинитѣ на общественото му налагане и възходъ, както и въ времето на неговата четиридесетгодишнина. Поради невъзможность да дадемъ съставитѣ на ЦН презъ отдѣлнитѣ години, посочваме само председателитѣ, редакторитѣ на сп. „Български туристъ“ и почетнитѣ членове на БТС отъ основаването му до юбилейната година.

Имената, които следватъ по-долу, се водятъ отъ почетния председатель на БТС — Негово Величество Царь Борисъ III. Още отъ ранни години Негово Величество прояви живъ интересъ къмъ дѣлото на организиранитѣ български туристи, който не е престаналъ и до днесъ. Този интересъ къмъ нашето дѣло се подтиква отъ любовьта, която Той питае къмъ красивата българска природа, имаща въ Негово лице единъ отъ най-добритѣ си познавачи.

Следватъ имената на съюзнитѣ председатели, всѣки отъ които има своя дѣлъ въ изграждането на Българския туристически съюзъ и се проявява като изразитель на тежненията, които сж сжществували въ организацията презъ различнитѣ етапи на нейното развитие.

За пръвъ пжть сж събрани на едно мѣсто и имената на онѣзи, които сж давали насока на съюзното списание „Български туристъ“ и чрезъ неговитѣ страници сж допринесли за спечелване на повече приятели на българската природа и на Българския туристически съюзъ.

Въ колоната на почетнитѣ членове сж имената на ония съюзни дейци, които чрезъ съюзното ржководство и чрезъ това на съюзнитѣ клонове осжществиха голѣма часть отъ задачитѣ на организирания български туризъмъ и допринесоха твърде много за духовнитѣ и материални постижения на БТС.

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА БТС

Негово Величество Царь Борисъ III — почетенъ председатель на БТС
Арх. Г. Козаровъ
Проф. д-ръ Ал. Теодоровъ — Баланъ
Д-ръ Христо Пиперовъ
Божанъ Ангеловъ
Илия Антоновъ
Никсла Галчовъ
Д-ръ П. Пѣевъ
Иванъ Раевъ

РЕДАКТОРИ НА СП. „БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ“

Д-ръ Христо Пиперовъ
Сотиръ Д. Скрински
Стоянъ Ив. Поплуковъ
Борисъ Наследниковъ
Д-ръ Иванъ Велковъ
Проф. Василъ Захариевъ
Д-ръ Божко Ковачевски
Стефанъ Поповъ
Георги Драгоевъ

ПОЧЕТНИ ЧЛЕНОВЕ НА БТС

Проф. д-ръ Ал. Теодоровъ-Баланъ — София
Д-ръ Петъръ Козаровъ — София
Стоянъ Н. Шишковъ — Пловдивъ
Павелъ Жилковъ — Пловдивъ
Никола Додовъ — Дупница
С. Стайковъ — Дупница
Арх. Георги Козаровъ — В. Търново
Леонъ Филиповъ — В. Търново
Йорданъ Константиновъ — В. Търново
Никола Алексиевъ — Вратца
Атанасъ Цвѣтковъ — с. Долна баня
Георги Богдановъ — Дупница
Павелъ Делирадевъ — София
Иванъ Златаревъ — Карлово
Иванъ Рачевъ — Ловечъ
Г. Стояновъ — Елена
Иванъ Хр. Ламбовъ — София
Илия Антоновъ — София
Д-ръ Хр. Пиперовъ — София
Арх. П. Дограмаджиевъ — Вратца
Н. Кожухаровъ — Елена
Г. Гюлмезовъ — Сливенъ
Жакъ Асеовъ — София
Димитъръ Кокошковъ — Самоковъ
Миланъ Киселички — Кюстендилъ
Карлъ Шкорпилъ — Варна
Пенчо Мушановъ — Дрѣново
Д-ръ Урмановъ — Плѣвенъ
В. Чардаклиевъ — Карлово
Никола Галчевъ — София
Тодоръ Тончевъ — София
Василъ Христовъ — София
Инж. Ив. Ивановъ — София

Редакцията на сп. „Български туристъ“ посвети настоящата двойна книжка на миналото на нашата организация — въ връзка съ 40-годишнината отъ основаването на БТС и юбилейния съборъ, който трѣбваше да се състои въ София на 1—3 октомврий т. г.

Поради решението на Министерския съветъ, съ което до второ нареждане се забраняватъ всички конгреси, конференции и събори, Централното настоятелство се видѣ принудено да отложи за неопредѣлено време юбилейния съборъ на БТС.

*

На 22 септемврий т. г. се навършиха 18 години отъ смъртьта на народния поетъ Иванъ Вазовъ. Редомъ съ дълбокото чувство на почить, което имаме къмъ паметьта на този великанъ на духа като българи, ние, организиранитѣ туристи, му дължимъ и друго: почитьта на негови ученици и последователи. Защото Иванъ Вазовъ бѣше и първиятъ идеологъ на туризма въ България. По неговитѣ стѫпки и по стѫпкитѣ на безсмъртния Алеко днесъ ние вървимъ стремително напредъ, окрилени отъ тѣхната безсмъртна любовь къмъ родпитѣ планини и Родината.

*

По инициативата на Централното настоятелство, на 15. IX. въ съюзната канцелария се състоя конференция отъ представители на всички организации, които имать хижи на Витоша. Конференцията разгледа обстойно въпроса за уеднаквяване маркировката на Витоша и реши по принципъ последната да бѫде извършвана, следъ предварително опредѣленъ планъ, съ желѣзни табели и стълбове, като всички организации вематъ, споредъ възможноститѣ си, материално участие въ изпълнението на плана, който ще се осѫществи въ продължение на 2—3 години. Отъ своя страна и кметътъ на с. Княжево, г. Ив. Минковъ, който сѫщо присѫтствуваше на конференцията, обеща съдействието на Княжевската община за осѫществяването на това голѣмо дѣло, като даде идеята запазването му да се възложи на органитѣ отъ всички общини край Витоша.

*

Презъ втората половина на м. августъ се състоя съюзенъ задграниченъ излетъ подъ главатарството на члена отъ ЦН д-ръ А. Пиперовъ, при следния маршрутъ: София—Бѣлградъ—Загребъ — Залцбургъ — Инсбрукъ — Гармишъ-Партенкирхенъ—Цугшпитце—Мюнхенъ—Нюрнбергъ—Пасау—Виена—Буда Пеща—София. Групата отъ 11 души се завърна въ София на 28 августъ, следъ като е преминала благополучно набелязания маршрутъ.

*

На 19 и 20 августъ ЦН уреди въ Банско конференция, на която присѫтствуваха представители на съюзнитѣ клонове въ Банско, Неврокопъ, Свети Врачъ, Бѣлица, Разлогъ и Мелникъ. Представитель на ЦН бѣше Т. Тодоровъ.

Конференцията е разгледала въпроситѣ за режима въ пиринскитѣ хижи, маркирането на по-важнитѣ пѫтеки въ Пиринъ, вѫжето на „Кончето“ и др., по които въпроси сѫ взети решения съ огледъ на прилагането имъ въ близко бѫдеще.

*

Подобна конференция се състоя на 13 августъ на хижа „Боерица“, на която сѫ присѫтствували представители на всички туристически организации, които иматъ хижи на Витоша.

Конференцията се е председателствувала отъ г. Лазаровъ, началникъ на софийското бюро по залесяването, и се е занимала съ следнитѣ въпроси: ограничаване деорнитѣ мѣста на хижитѣ, довършването на пѫтя хижа Алеко — Каменното здание — хижа Планинецъ — Бѣлата вода, поддържане чистотата въ хижитѣ и около тѣхъ и пр.

*

Освенъ новитѣ клонове въ Бѣла, Преславъ, Разградъ и възобновениятъ въ Панагюрище, основани сѫ презъ настоящата година нови такива и въ Батакъ, гара Бовъ, Софийско, Златоградъ, с. Малашевци, Софийско, Разградъ, Желѣзничарско д-во въ София и гр. Трънь. Настоятелствата на новитѣ ратници въ туристическото движение сѫ се конституирали, както следва:

Батакъ — кл. „Батьовци“: председатель Ив. М. Горановъ, подпредседатель Н. Йоловъ, секретарь Н. П. Павловъ, касиеръ К. Ал. Поповъ, домакинъ-библиотекарь Е. Димитрова; членове: Ал. А. Домусчиевъ, Ел. Янева, Янко Г. Яневъ, А. Вълковъ, Илия П. Гочевъ; контролна комисия: А. Ив. Стоименовъ, П. Т. Кавлаковъ и А. Божковъ.

Гара Бовъ, кл. „Г. Цвѣтковъ“: председатель К. Митевъ, подпредседатель Г. Ст. Кръстевъ, секретарь Г. Ангеловъ, касиеръ П. Симеоновъ, домакинъ-библиотекарь П. Николовъ; съветници: М. Петковъ, Н. Колевъ и Г. П. Кардашки; контролна комисия: М. Петковъ, А. Митровъ и П. Тодоровъ.

Златоградъ — кл. „Ручей“: председатель д-ръ М. Д. Христомановъ, подпредседатель Н. В. Цайковъ, секр.-касиеръ Тома х. Кирковъ; съветници: Й. П. Мутафчиевъ, Г. Н. Рачковъ; контролна комисия: П. А. Черняевъ, Н. Г. Шуковъ и Щ. Г. Чанковъ.

Трънъ — кл. „Руй“: председатель Р. Т. Георгиевъ, подпредседатель Ж. Петевъ, секретарь М. Ст. Лазарова, касиеръ Т. А. Миланова; съветници: К. х. Поповъ, Ст. Цоковъ, Дора Т. Ахчийска, дом.-библиотекарь М. Б. Пѣевъ; контролна комисия Р. Ст. Кърджева, Ел. Ст. Невлянска и Ас. П. Цвѣтковъ.

„Български туристъ“ пожелава на новитѣ ентусиазирани дейци въ полето на туризма богато творчество.

На 20 августъ т. г. бѣ положенъ основниятъ камъкъ на строящия се вече юбилеенъ заслонъ на Българския туристически съюзъ. Заслонътъ се строи въ Рила, мѣстностьта „Пазаръ дере", на 2300 м. н. м. в., отъ дупнишкия клонъ „Рилски езера" и ще носи името на нашия народенъ поетъ Иванъ Вазовъ. На тържеството по полагане основния камъкъ сж присжтствували надъ сто души организирани туристи и гости; обичайниятъ водосветъ бѣ извършенъ отъ архиерейския намѣстникъ въ Дупница, следъ което е била сложена народна трапеза.

Понастоящемъ строежътъ на заслона бързо напредва и до края на месецъ септемврий ще бжде окончателно готовъ. Удобното посещение на Западния дѣлъ на Рила е улеснено отъ скорошното маркиране на пжтекитѣ хижа Скакавица — 6-то езеро, Отовица-юбилейния заслонъ, 3.30 часа и х. Скакавица — езерата — вр. Дамка—заслона, 4.30 часа. Освенъ това дупнишкиятъ клонъ е поставилъ между 6-то и 7-то езеро телено вжже, което извънредно много ще улеснява излетницитѣ презъ зимата.

*

Клонътъ „Равни чалъ" въ Костенецъ е направилъ водопроводъ съ текуща вода на хижа „К. Панайодовъ", за което е билъ подпомогнатъ финансово отъ Костенската община съ 5,000 лева, отъ г. инж. Райковъ—София, съ 2,500 лева и отъ клона „Белмекенъ" въ Пазарджикъ — съ 500 лева.

*

Клонътъ „Пиринъ" въ Разлогъ е отпразднувалъ, при стечението на множество организирани туристи и гости, своето традиционно праздненство на хижа „П. К. Яворовъ".

*

Самоковскиятъ клонъ „Рилски туристъ" е уредилъ на 13 августъ голѣмо тържество по случай праздника на Рила. По сжщия поводъ е билъ направенъ излетъ до хижа и връхъ Мусала, гдето се е състояло тържеството, посетено отъ множество организирани туристи и гости.

*

Кюстендилскиятъ клонъ „Осогово" на 16 юлий е отпразднувалъ тържествено традиционния си праздникъ „Деньтъ на Осогово". Тържеството е станало на хижа „Осогово", която е плодъ на дългогодишнитѣ усилия на кюстендилскитѣ туристи и материаленъ изразъ на тѣхната дейность. Тържеството е започнало въ 10 часа преди обѣдъ съ молебенъ, следъ което е последвало приветствие на многобройнитѣ гости отъ страна на клоновете-домакини отъ БТС и ЮТС. Между другитѣ официални гости сж присжтствували началникътъ на кюстендилския гарнизонъ и една рота войници. Предъ последнитѣ и предъ другитѣ присжтствуващи началникътъ на гарнизона е държалъ прочувствена речь за значението на туризма.

Тържеството е завършило съ обѣдъ, народни хора и веселие подъ звуцитѣ на военната музика отъ кюстендилския гарнизонъ.

*

Трима членове на софийския клонъ „Планинецъ" — Василъ Гърличковъ, Стоянъ Фекелджиевъ и Славчо Ивановъ, направиха презъ настоящото лѣто задграниченъ излетъ до Германия, гдето сж изкачили нѣколко алпийски върхове: Клайнглокнеръ, Гроссглокнеръ, а следъ това и Цугшпитце. Изкачването на първитѣ два върха е станало при извънредно лоши условия, поради бушуващата стихийна буря. Нашитѣ планинари, обаче, не сж се поколебали да почнатъ горойчна борба съ бурята и да постигнатъ цельта си.

На връщане презъ Югославия тѣ изкачватъ и най-високия връхъ на Словенскитѣ алпи — Триглавъ.

*

Врачанскиятъ клонъ „Веслецъ" проведе тая година своята агитационна седмица съвмѣстно съ мѣстния юношески клонъ, отъ 14 до 21 май, при следната програма: на 13 май въ катедралната църква „Св. Николай" се отслужи панихида и молебенъ. На 18 май се уреди трудовъ излетъ за членоветѣ на клона до Туристическия домъ, кждето съ кирки, лопати, ножици и трионе се работи по почистване на борчетата и други посадени дръвчета въ парка около дома и изравняване на площадката надъ него, следъ което се състоя другарски обѣдъ въ дома. Агитационната седмица завърши на 21 май съ общъ излетъ до манастира „Св. Иванъ". Вечерьта — връщане съ факелно шествие до площада „Христо Ботевъ", кждето се извиха кръшни народни хора и председателтъ на клона, г. арх. П. Дограмаджиевъ, закри агитационната седмица съ горещъ апелъ къмъ организиранитѣ туристи да носятъ високо и чисти идеитѣ и дѣлата на родния туризъмъ, а гражданитѣ нечленове да подкрепятъ туризма и станатъ членове на мѣстнитѣ туристически клонове. По случай агитационната седмица бѣха издадени голѣми афиши и хвърчащи листове съ туристическа лозунги, разлепвани почти презъ цѣлата агитационна седмица.

*

На 12 юлий т. г. — Петровдень, по случай патронния праздникъ на клона „Родни балкани", бѣ извършено и освещаването на новата лѣтна спалня и трапезария при хижата на клона. Въпрѣки проливния дъждъ сутриньта, хижата бѣ посетена отъ официални гости, много туристи и любители на природата.

Следъ пристигането на гоститѣ, съ лодкитѣ на пристанищното управление бѣха произведени гребни състезания между уче-

ническитѣ екипи на морския отрядъ при БНМ сговоръ и тѣзи на възрастнитѣ и групата роднобалканци, членуващи въ отряда

Следъ състезанията бѣ извършено освещаването на новата постройка — лѣтна спалня и трапезария—отъ варненския свещеникъ отецъ Христо Михайловъ и се произнесоха подходящи речи. Образуванъ бѣ и хоръ отъ туриститѣ, което придаде особена тържественость на духовната служба.

Следъ духовната служба и приветствията председателтъ на „Родни балкани" поднесе опредѣлената награда-статуя на победителя ученически екипъ отъ гребнитѣ състезания съ подходяши за случая думи, следъ което роднобалканци дадоха обѣдъ на официалнитѣ гости, който мина много задушевно.

Новата придобивка, която роднобалканци осветиха на Петровдень, е действително една кокетна и удобна постройка, която се явява като нова брънка отъ голѣмото творческо дѣло на роднобалканци, украса за китния брѣгъ на родното море.

Хижа „Родни балкани" съ новата постройка заслужаватъ да бждатъ често посещавани, тъй като роднобалканци не сж пожалили трудъ, време и срѣдства, за да направятъ отъ този хубавъ кжтъ отъ нашето крайбрѣжие приятно мѣсто за отмора.

*

Положенъ е основниятъ камъкъ на още една хижа на Българския туристически съюзъ въ легендарния Балканъ. Клонътъ „Хайдутъ" въ Калоферъ при скромно тържество е положилъ основния камъкъ на хижа „Рай" въ едноименната мѣстность, разположена всрѣдъ хубави гори и запазена отъ стихийнитѣ планински вѣтрове. Хижата ще се строи съ огледъ да дава подслонъ на около 50 души.

*

Клонътъ „Елъ-тепе" въ Банско съобщава, че хижитѣ му „Дамяница" и „Въндерица" въ Пиринъ сж окончателно уредени и готови за посещение. Въ тѣхъ има отлично обзаведени кухни съ топла и студена храна.

Клонътъ напредва съ строежа на голѣмата хижа „Елъ-тепе", като възнамѣрява до края на строителния сезонъ да завърши значителна часть отъ него.

*

Клонътъ „Козя стена" въ Троянъ е обзавель две туристически спални — една въ Троянския манастиръ, гдето за цельта сж отпустнати две стаи отъ управата на сжщия, и другата въ спасителния домъ „Беклемето", която отстои отъ самата „Козя стена" на единъ часъ пѫть и вече е собственость на клона.

*

Клонътъ отъ БТС въ Елена „Чумерна" е обзавелъ напълно своята хижа подъ връхъ Чумерна и всѣки излетникъ може да намѣри тамъ удобно легло и сърдеченъ туристически приемъ.

*

На 17 т. м. бѣ отпразднуванъ за девети пѫть праздникътъ на хижа „Селимица", изградена отъ клона въ Перникъ — „Голо-бърдо".

На тържеството присѫтствуваха множество туристи отъ Перникъ, Радомиръ, София, както и селяни отъ околнитѣ села.

Следъ отслужване на молебена, произнесоха слова председателтъ на клонъ „Голо-бърдо", инж. Х. Броксъ, и подпредседателтъ на ЦН д-ръ Б. Ковачевски.

Празникътъ мина при голѣма задушевность.

НАШИ ПОКОЙНИЦИ

На 24 юлий въ Пловдивъ се е поминалъ почетниятъ членъ на БТС

† Павелъ Д. Жилковъ.

Основатель на пловдивския клонъ „Калояновъ връхъ", дългогодишенъ неговъ председатель и почетенъ членъ, скжпиятъ покойникъ е далъ презъ живота си много отъ своята енергия за закрепването на организирания туризъмъ у насъ и специално на туризма въ Пловдивъ. Той оставя следъ себе си отличенъ примѣръ за подражание на своитѣ млади почитатели — пионери на туристическото дѣло въ Пловдивъ и въ България.

Вѣченъ покой на незабравимия покойникъ!

Въ Свищовъ на 26 юлий е починалъ

† Юрданъ В. Николовъ.

Виденъ деецъ на туризма у насъ, идеологъ и пламененъ поклонникъ на родната природа, презъ своя животъ той се отличаваше между другаритѣ си съ подкупващо добродушие и вѣрно другарство.

Миръ на праха му!

СЪДЪРЖАНИЕ на брой 7—8: Погледъ назадъ — Иванъ Раевъ; Покана и Невѣроятно, наистина, но фактъ — 300 души на Черни връхъ — Алеко Константиновъ; Мисли и спомени — Н. Галчовъ; Първиятъ български туристически химнъ — Д-ръ П. Козаровъ; „Български туристъ" — Д-ръ Б. Ковачевски; Туризъмътъ въ В. Търново — Ц. Ст. Гиргановъ; Дѣлото на кюстендилскитѣ туристи — М. Киселички; Изъ историята на туризма въ градъ Сливенъ — Г. Гюлмезовъ; Пловдивъ и туризъмътъ — Д-ръ В. Пѣевъ; 30 години „Рилски езера" — А. Меджидиевъ; Развой на туристическото движение въ Карлово — Хр. Г. Фърговъ; Дѣлото на плѣвенскитѣ туристи — Д. Каракашевъ; Организираниятъ туризъмъ въ Бургасъ — Д. Драгановъ; „Приста" — Русе — Вл. Георгиевъ; Туристическото движение въ Пазарджикъ — Ил. Илиевъ; Минало и настояще на клонъ „Веслецъ", Враца — Д. Тодоровъ; Екатерина проф. Ем. Иванова — Алеко Константиновъ; Съюзни дейци; Съюзенъ и клоновъ животъ; Наши покойници.

СОФИЯ — ПРИДВОРНА ПЕЧАТНИЦА — 1939